

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Y.p. asioinhoitaja Pohjampalo.

29/1-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 29 p.tammikuuta,
1942.

No. 52/10

7 250 Sal 42
7/3-42 - -

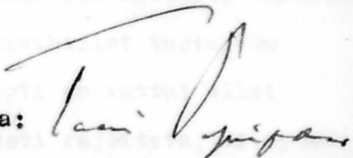
5 Clo

Herra M i n i s t e r i,

Lahetan oheisena kunnioittavimmin raporttini No.1:

Portugalin - Saksan taloudellisista
suhteista.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erin-
omaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R.Witting,
H e l s i n k i.

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Lisboa ssa 29 p:nä tammi kuuta 1942

Asia: Portugalin - Saksan taloudell-
lisista suhteista.

Eilen tapasin erään puolivirallisessa asemassa taalla toimivan saksalaisen, joka on Espanjassa ja Portugalissa asunut lähes 10 vuoden ajan.

Hän kertoi edellisena päivänä olleensa kutsusta Portugalin rautatiehallituksen pääjohtajan puheilla, joka oli sanonut, että ellei Saksa ryhdy toimittamaan Portugalille kivihiiliä, on Portugalin puolestaan rajoitettava rautatiekuljetuksia Portugalista Saksaan.

Englanti, josta tahan mennessä on kivihiilet tuotu, on alkanut kiristää vanhaa liittolaistaan. Resepti on tuttu: ellei vientiä Saksaan lopeteta tai ainakin tuntuvasti rajoiteta, ei myöskään kivihiiliä toimiteta.

Viime aikoina on Portugalissa eletty vanhoja kivihiilivarastoja kuluttamalla, mutta kun ne nyt ovat ehtymässä, on jouduttu tilanteeseen, jossa apu on joutuisasti saatava jommankumman sotaakayvan taholta.

Rautatiekuljetukset Portugalista Saksaan ovat viime kuukausina nousseet 225 - 240 vaunnon viikossa, merkiten siten huomattavaa rasitusta Portugalin rautateille.

Kertojani ei halunnut lausua arvelujaan, mitä Saksa tulee

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vastaamaan Portugalin esitykseen. Hän totesi vain, että asia on alistettu Berliiniin, joka ratkaisee sen Portugalin merkityksen perusteella Saksalle. Hän viittasi kuitenkin niihin tunnettuihin vaikeuksiin, joita Saksalla on kivihiilen louhinnassa ja etenkin kuljetuksessa, kun sen on koko mantereelle toimitettava tata polttoainetta. Ellei sopimukseen päästäisi, sanoi hän olevan valittamaton harkita muita keinoja kuljetuskysymyksen ratkaisemiseksi.

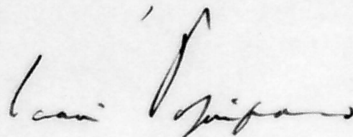
Talloon tulisi lähinnä kyseeseen kuljetus Portugalista Espanjan halki autoilla, jota Sveitsi jo harjoittaa 19 kuormavau-
nalla, mutta johon Saksa ei tällaisten kuljetusten kalleuden vuoksi ole toistaiseksi halunnut ryhtyä, huolimatta siitä, että sillä on Salamancassa 50 sopivaa kuormavaunua.

Muuten puhuteltavani kertoi Portugalin suhtautuneen suopeasti Saksan ostoihin taalla. Sen sijaan hän ei saastanyt kirpeitä sanoja espanjalaisista, joiden suhtautumisen Saksa kohtaan sisällissodan jälkeen sanoi olleen Saksalle suuren pettymyksen. Hän kertoi Espanjan tehneen - tietenkin painostettuna - vv.1939/40 vaihteessa Englannin kanssa sopimuksen, jonka perusteella koko joukolle tavaroita Espanja ei myönnä Englannin vihollismaihin transitoa. Tahan luetteloon kuuluu m.m. tina, josta olen Ministeriolle jo aikaisemmin tiedoittanut.

Niinpa Portugalin - Espanjan rajalla Espanjan puolella Fuertes de Onoressa on tällä hetkellä lähes 100 rautatievaunullista tavaraa matkalla Saksaan, joiden lapikulkua Espanja ei ole sallinut. Joukossa on m.m. 11 vaunua villaa ja 21 vaunua kahvia, jotka sentään Portugal on Englannin selän takana sallinut maasta ulosvietäväksi, ja joista esim villa on Saksalle tunnetusti niin en-

siluokkaisen tarkeaa. Itse asiassa Saksa jo paasi Espanjan hallituksen kanssa yhteisymmärrykseen tavaroiden "suuglaamisesta" Espanjan lapi, mutta erinaisten espanjalaisten virkailijoiden tokeryyden vuoksi asia tuli ilmi ja nyt taasen istutaan kadet ristissa. Tosin Espanja on tehnyt ehdotuksen ratkaisuksi, johon Saksa ei ole ainaakaan toistaiseksi tahtonut menna.

V.a.asiainhoitaja:

2

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

V. a. asioinhoitaja Pohjanpalo.

2/4-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 2 p. huhtikuuta 1942.

N° 266/63.

8 257 Sal 42
15/4-42 - -
5 C 20

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini N:o 2:

Vallankaappauspuuhia Portugalissa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taru Piipari

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Lisboassa 2 p:nä huhtik. kuuta 19 42

Asia: Vallankaappauspuuhia Portugalissa.

8 257 Sal 42
15/4-42
5 C20

Lissabon on tällä haavaa todellinen eri kansallisuuksien konglomeraatti ja niin täällä kuulee myös mitaamattomia huhuja. Yhden menukkaimmista kerron myöhemmin, koska se läheisesti liittyy otsakeasiaan.

Pitemmän aikaa on miehestä mieheen kuiskailtu, että Portugalissa on ollut tekeillä vallankaappaus. Diplomaattikunnassa ei ole tahdottu ensin kallistaa asialle ymmärrettävistä syistä korvaa, mutta nyt on kuitenkin vuotanut viranomaisten ponnisteluista huolimatta esiin tietoja, jotka ovat antaneet tällä kertaa tositaipantumaan pohjautuville huhuille kiteytyneemmän muodon.

On käynyt ilmi, että eräänä päivänä helmikuun alkupuolella poliisi pidätti Portugalissa koko joukon henkilöitä, jotka Englannin toimeksiannosta halusivat syöstä Salazarin sekä asettaa uuden hallituksen, tehdä sotilasliiton Englannin kanssa sekä nähdä liittoutuneiden nousevan mainin Portugalissa. Mikäli väitetään olisi konspiratio ulottunut myös Espanjan puolelle.

Pidätettyjen joukossa on intelligentsian edustajia, entisiä armeijan upseereita ja kaiketi myös kommunistisia aineksia. Tiedot lukumäärästä suuresti vaihtelevat, mutta lienee 300 henkilön pidättäminen lähinnä totuutta. Suuri osa on sittemmin laskettu vapaalle jalalle. Myös englantilaisia pidätettiin ja määrättiin poistumaan maasta.

Henkilönimistä on ollut mahdotonta saada selkoa, mutta yksi pääpidätetyistä lienee ollut de Alvas'in kreivi, joka on englantilaisen propagandan johtaja Portossa. Muutenkin Pohjois-Portugalin ja nimenomaan Porton sanotaan olleen konspiratöörrien pesäpaikan. Asei-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ta joutui myös poliisin haltuun.

Portugalin ulkoasiainministeriön taholta ei haluta antaa asiasta tietoja. Viitataan vain siihen, että juttua edelleen tutkitaan ja että niiden päätyttyä annetaan virallinen kommunikea.

x x
x

Ja sitten se huhu!

Toissapäivänä eli 31/3 blokeerasi poliisi Lisboan rautatieasemalla Avenida Palace Hotellin vastaisen sivun, Asema on keskellä kaupunkia ja pian oli seutu mustana kansaa.

Kuultiin mitä hurjimpia juttuja. Joku puhui vallankumouksesta ja toiset väittivät nähneensä Lisboaan arvaamatta saapuneen Francon. Puuttui vain punainen matto, jota myöten generalissimo olisi astunut portaikkoe alas. Lehtien toimituksissa syntyi kiirettä ja pian kuumeivat puhelinlangat.

Kun ensi häly oli ohitse, selvisi seuraavaa:

Puheenalainen kohta asemalla on sen yksityisaluetta, jota kuitenkin Avenida Palace Hotellin vieraat käyttävät autojensa parkkeerauspaikkana. Nyt on kuitenkin niin, että voidakseen turvata itselleen jatkuvasti jonkun omistamansa alueen yksityisluonteen, tulee voimassaolevan lain mukaan asianomaisen "sperrata" tämä alue kerran vuodessa. Tällainen omistusoikeusvuosi alkaa huhtikuun ensimmäisenä ja loppuu maaliskuun viimeisenä päivänä. Asema käytti lain suomea viimeistä päivää hyväkseen ja kun hetki ei ole kaukana, jolloin liittoutuneet voisivat poliittisten kannunvalajien mukaan aloittaa kuulun Entlastungsoffensiivensa Pyreneiden niemimaalla, aiheutti asema laillisissa puuhissaan hetkellisen mielten myrskyn pääkaupungissa.

V.a. Asainhoitaja:

Teo. Pipilo.

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C20

ASIA:

Lisäosa olevan lähetyksen rap. n:o 3.

O.a. Asiamies Pöytäkirja

194-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

№ 295/73

Lisboassa 10 p. huhtikuuta 1942.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
9/251 lae. 42		
22/10-42		
UUSMAA	OSASTO	ASIA
	5 C 20	

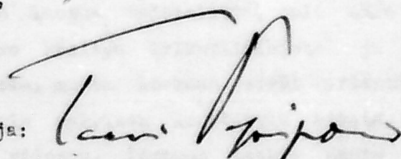
Herra Ministeri,

Lähetän ohjeisena kunnioittavimmin raporttini n:o 3:

Irlannista.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisten kunnioitukseni vakuutus.

V.s. Asiasuositaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R. Witting,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Lisboa ssa 10 p:nä huhti kuuta 1942

Asia: Irlannista.

9/251/ae 42
28/4-42
ASIAINMINISTERIÖN
OSASTO ASIA
D C 20

Tänään saapui luokseni ensikäynnille Irlannin ensimmäinen Portugaliin akkreditoitu asianshoitaja Colman J. O'Donovan. Hänen edellinen paikkansa oli Vatikaanissa, mutta tällä välin hän on lomailut kotimaassaan.

Irlannin oloista hän kertoi ilveästi, josta kannattaa panna paperille muutamia kohtia.

Irlanti on saanut taistella 700 vuotta saavuttaakseen nykyisen asemansa. Sen vuoksi se ei siitä aijo luopua taistelutta, tuli uhka miltä taholta tahansa. Maailmalla on se käsitys irlantilaisista, ja syylläkin, että se on eripuraisista kansaa, mutta koskaan eivät irlantilaiset ole olleet niin yksimielisiä kuin nykyisen konfliktin aikana. Maa pysyy, mikäli se siitä itsestään riippuu, loppuun saakka neutraalina.

Aseisiin on Irlannissa kutsuttu 250.000 miestä eli yli 8% koko väestöstä. Vaaran tullessa lasketaan tämä luku voitavan kaksinkertaistaa.

Englanti on koettanut harjoittaa painostusta laivastotukikohtien saamiseksi Irlannissa. Se on torjuttu ja tullaan vastedeskin päättävästi torjumaan. Virallista esitystä ei Englannin taholta ole koskaan tehty painostuksen rajoituksessa sanomalehtikampanjaan.

Asianshoitaja Donovan ei sanonut tietävänsä, paljonko amerikkalaisia joukkoja Pohjois-Irlannissa on laskettu meihin. Niiden tulo herätti suuttumusta Irlannissa ennenkaikkea siksi, että ensinnäkin joukot saapuivat alueelle, johon nähden Irlannilla on tunnettu vaatimuksensa, ja toiseksi Irlannin hallitukselle ei oltu asiasta ennakolta tiedoitettu. Sen sijaan yleinen mielipide Irlannissa ei kuulema pidä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.
.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

amerikkalaisten joukkojen oloa saarella sotilaallisena uhkana Irlannille. Tämä syystä, että Irlannin oma armeija edustaa huomattavaa potentsiaalia, ja lisäksi mikään hallitus Amerikassa ei voisi esiintyä uhittelevasti Irlantia kohtaan. Amerikassa on 20 miljoonaa irlantilaisista ja joskin suurin osa on amerikkalaistunut, sitoo heidät synnyinmaahan tunnuseikat. Yhdysvaltain hallituksen toimenpiteet Irlantia vastaan voisivat siten herättää vakavaakin levottomuutta Amerikan-irlantilaisissa.

Irlannissa vallitsevista sympatioista ja antipatioista ei puhuteltavani väittänyt saaneensa itsekään selvää kuvaa. Joka tapauksessa sympatiat ovat jakautuneet taistelevien puolien kesken.

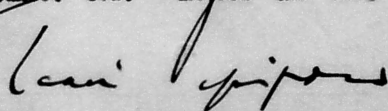
Elintarviketilanteen sanoi herra Donovan olevan kotimaassaan sikäli hyvän, että nälkää ei tultaisi maassa näkemään. Sen sijaan ihmisten on muutettava perinnäistä ruokalistaansa, koska erinäisiä ruokatarvikkeita ei ole riittävästi saatavissa. Viljasta on melkoinen puute, mutta pahimmin tuntee kansa teen puutteen. Maaseudulla kansa on tottunut juomaan teetä jopa 5 kertaa päivässä, joten nykyinen 14 gramman annos henkeä kohti viikossa on täysin riittämätön. Normaalkulutus on 8 kertaa suurempi. Irlantilaiset ovat kuulemma maailman suurimpia teen nautiskelijoita.

Sitä vastoin on Irlannissa yllin kyllin lihaa, perunoita, sokeria ja vihanneksi.

Bensiniin ja varsinkin kivihiilen puute on suuri, jonka takia joukko teollisuuslaitoksia on täytynt sulkea. Junien kulkua on tavattomasti rajoitettu. Korvikopolttoaineen kehnoon takia vaatii normaalin 3 1/2 tunnin junamatka nykyisin 12 - 15 tuntia.

Ensikäynnistäkin Lisboassa olevien lähetystöjen päällikköjen luona mainitsi puhuteltavani muuten saaneen sen vaikutelman, että kumpikin "puoli" on täysin vakuutettu lopullisesta voitostaan. Kun tiedustin, mihin liittoutuneet perustavat käsityksensä lakkaamattomista takaiskuistaan huolimatta, viittasi hän tuttuun värsyyyn, että sodan puhjetessa Saksa oli taisteluvalmis, kun taasen liittoutuneet nyt vasta rupeavat saamaan varustelunsa kuntoon. Kun kontinentillakaan ei nuka, totesi herra Donovan, että koska tuleva kesä näyttää olevan ratkaiseva, saattaa olla, että liittoutuneet ovat "missed the bus."

V.a. Asiainhoitaja:

W-P

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 4.

V. a. asiainhoitaja Pohjanpalo.

23/4-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 23 p. huhtikuuta 1942.

N:o 340/86

10	257	Sal	42
6/5-42	-	-	-
5	C20		

Herra Ministeri,

Lähetän ohaisena kunnioittavimmin raporttini N:o 4:

Keskustelu Amerikan lähettämän kanssa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiasinnoittaja:

Taan V. J. J. J.

Herra Ulkoasiainministeri
R. Wittling,
HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Lisboa ssa 23 p:nä huhti kuuta 19 42

10 251 Sal 42

6/5-42

Asia: Keskustelu Amerikan lähettilään

Kanssa.

5 C20

Kävin keskustelin Amerikan tšekäläisen lähettilään Fishin luona, joka otti minut erittäin ystävällisesti vastaan.

Pitkän keskustelumme aikana tiedustin häneltä myös yleisen mielipiteen kehittymistä Amerikassa Suomea kohtaan. Hän valitti, ettei tuntenut asiaa, koska Clipper ei enää tuo Lisboaan amerikkalaisia aikakauslehtiä!

Hän kuitenkin oletti, että Amerikassa edelleen suhtaudutaan ymmärtämyksellä Suomeen. Sodan julistaminen Suomelle olisi vastenmielistä, mutta kun Venäjä näyttelee liittoutuneiden parissa tärkeätä osaa, eivät tulevat tapaukset ole arvioitavissa. Ministeri Fish lausui sentään omana arvelunaan, että koska Amerikan lähetystö Helsingissä on liittoutuneiden ainoa tiedotus- ja havaintopaikka, voi Amerikka käyttää tätä seikkaa argumenttinaan Venäjän painostuksessa sodan julistamiseksi Suomelle.

V.a. Asiasuostaja:

Teori Pijars

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 5.

V.a. asioinhoitaja Pohjanpala.

24/4-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 25 p. huhtikuuta 1942.

n° 345/88

11.251 Sal 42

6/5-42 - -

5	C20
---	-----

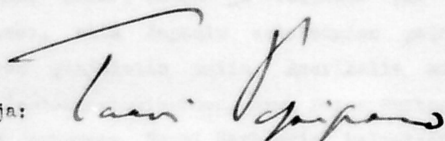
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 5:

Japanin lähettilään arveluja.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.s. Asiasoihoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittling,

HELSINKI.

L i s b o a

SSÄ OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Lisboassa 24 p:nä huhti kuuta 19 42.

11 257 Sel 42
6/5-42 - -

Asia: Japanin lähettilään arveluja.

5 C 20

Japanin tšekäläinen lähettiläs Chiba on poikkeuksellisen avo-
mielinen japanilaiseksi. Käydessäni tänään hänen luonaan, hän otti
kaukoidän tapahtumia tiedustellessani oma-aloitteisesti kartan esiin
esittäen käsityksensä Japanin tulevista operatioista seuraavaa:

9 kuukauden ajan vuodesta Japani on Aleuteilla vallitsevien
epäedullisten sääsuhteiden vuoksi turvassa Amerikan mahdollisilta is-
kuilta sieltä käsin Japania kohtaan. Kesä-, heinä- ja elokuussa sää on
hyvä, ja on varmuudella odotettavissa, että Japanin sotatoimien paino-
piste siirretään tällöin Tyynenmeren pohjoisiin osiin. Amerikalla on
siellä kaksi vahvaa laivasto- ja lentokonetukikohtaa, nim. Dutch Harbour
ja Fairbanks, joille Japani tulee antamaan Pearl Harbourin kaltaisen
läksytyksen.

Australian Japani tulee miehittämään, mutta se siirtyy so-
dan päättäjäsiksi. Nyt pidetään vain ympärillä olevien tukikohtien
miehittämisellä huoli siitä, ettei Australian taholta ilmaannu Japanin
omistuksia vastaan mitään yllätyksiä. Uusi Guinea otetaan kokonaisuus-
dessaan, pala palalta, mutta kun se on yhtä suuri kuin koko Japani,
ei se kädenkäänteessä voi tapahtua. Ja toiselta puolen saari ei ny-
kyvaiheessa ole niin tärkeä, että se haluttaisiin forseerata.

Japanilaiset ovat realisteja, eivätkä tule sotilaallisesti
sekaantumaan Intian oloihin, sillä siihen voisi hukkua. Japanilaiset
tulevat todennäköisesti suorittamaan joitakin lentohyökkäyksiä ja seu-
raamaan tilanteen kehittymistä Burmasta käsin. Ei passiivisena, vaan
voimallista propagandaa käyttäen.

Hiinpä lähettiläs ei uskonut, että japanilaiset edes missään
tapauksessa yrittäisivät vallata Ceylonia, koska huoltoyhteydet sinne

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

alkavat olla Japanista jo liian valtavat ja Intiasta käsin voisi vihamielinen regime alinomaan uhata Ceylonin omistajia. Sen sijaan japanilaiset tulevat huolehtimaan siitä, että Ceylonin merkitys Englannille laivastotukikohtana eliminoidaan.

Tärkeätä Japanille Intian valtamerellä on, että Englannin yhteydet sinne katkaistaan. Tähän ei tarvita Ceylonia, vaan Andamanien saaret riittävät tukikohtina laivasto-operatioita varten. Persian lahdelle saska, jossa japanilaiset odottavat kesän kuluessa saavansa kontaktin saksalaisiin. Silloin peli on liittoutuneille menetetty, joskin sota jatkuu pitkälti.

On imbesilim houereita, jotka puhuteltavani, että japanilaiset kiikaroisivat Madagaskaria. Se on aivan liian kaukana japanilaisten tukikohdosta, jotta sitä voitaisiin tarvittavasti huoltaa. Japanilaiset eivät ole devils, sanoo ministeri Chiba, jotka voisivat elää vain banaaneilla ja tapella ilman riittäviä ammuksia. Puhe Madagaskaria uhkaavasta vaarasta japanilaiselta taholta onkin vain liittoutuneiden veruke, jotta etelä-afrikkalaiset joukot turvallisuutensa nimessä voisivat sen miehittää. Tämänpäiväinen uutinen Etelä-Afrikan sodanjulistuksesta Ranskalle on Japanissa "Front Page News", joka on enteellinen.

Venäjään nähden Japani haluaa toistaiseksi säilyttää pinnalliset hyvät suhteensa, eikä osallistua missään tapauksessa kevyt-työkäykseen Saksan kanssa. Venäjän nitistämisen on muodostunut Saksalle prestigekysymykseksi, eikä puhuteltavani epäsiinyt Saksan siinä onnistuvan, joskin tehtävä on vaikeampi kuin mitä sanomalehdissä uskotellaan. Japanille on elintärkeää, että Saksa voittaa, ja jos laskelmat eivät pitäisi, tulee Japani puuttumaan asiaan.

Saksalaisten mentaliteetista johtuu, ja tätä lähettiläs pariin otteeseen painosti, ettei se Venäjän kamppailussa halua Japanin apua ja sehän käy erinomaisesti yhteen nyt Japaninkin strategisten intressien kanssa. Japani huolehtii painostuksesta Tyynellämerellä Amerikkaa ja Intiamerellä Englantia vastaan, ja se riittää Saksalle.

Japani ei missään tapauksessa voi sallia Vladivostokin taholta esiintyvää uhkaa Japanin sydäntä kohtaan ja kun hetki lyö tulee Vladivostokin vuoro. Sen valtaus tapahtuu kenties melko veretönnästä.

Suomen osuutta Venäjän luhistamisessa lähettiläs ei pitänyt vähämerkityksellisenä ja sanoi suomalaisten soturien uljuuden talvi-sodassa antaneen pettävän kuvan Venäjän todellisesta sotapotentiaalis-ta.

V.a. Asialhoitaja:

Teuvo Kujala

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti: n:o 6.

V. a. Asianhoitaja Pohjanpelto.

18/5-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 18 p. toukokuuta 1942

n:o 392/103

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 12 / 251 Salo 42		
29/5-42	No -	L:II -
RINNA	OMAKS	...
5.	620.	

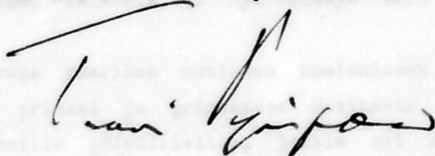
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 6:

Miliealoja Amerikassa.

Vastaanottakaa, herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutuksen,

V.o.a.Asiainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

Ulkoasiainministeriö,

HELSINKI.

ULKOASIANMINISTERIÖ
 No 12 251 Sal. 42
 29/5-42
 RYHMÄ
 5. 620.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö . Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Lisboassa 18 p:nä touko kuuta 19 42

Asia: Mielialoja Amerikassa.

"Drottningholm" purjehti 16/5 Lisboan satamaan jättimäisten kirjainten koristaessa kylkiä sanalla "Diplomaten". Samana päivänä tulivat junalla Bad Nauheimista amerikkalaiset diplomaatit, ja kun vielä lisäksi, että tänään toi laiva lastillisen akselivaltojen diplomaatteja Etelä-Amerikasta, ei ole ihme, jos Lisboan ja Estorillian hotellit elävät näinä päivinä diplomaattivaihdon merkeissä. Yksistään Drottningholm toi helmassaan yli 900 henkeä, vaikka laivalla on hyttisijojaa vain noin 400 matkustajalle.

Minulla oli eilen tilaisuus Amerikan uutisten kuulemiseen ollessani vaimoni kanssa kutsuttuna prinssi ja prinsessa Ratiborin hotelli Palaciossa Estorillissa tarjoamille päivällisille, joilla oli lisäksi Drottningholmilla kotimaahan matkaava Unkarin sotilasasiamies Washingtonista, everstiluutnantti de Utassy vaimoineen.

Eversti Utassy kertoi, että sota ei herätä Amerikan kansassa minkäänlaista innostusta. Itse asiassa kansan syvät kerrokset eivät ole vaistonneet sen todellisuutta, koska se ei yksityisiä vähäisine rajoituksineen erikoisemmin koske. Tästä johtuu, ettei minkäänlaista henkilökohtaista uhrautuvaisuutta sodan hyväksi ole todettavissa.

Amerikkalainen työmies työskentelee 8 tuntiaan päivässä, mutta loput 16 tuntia hän mielellään arvostelee Rooseveltia ja tämän politiikkaa, jonka hyväksi elannon takia on sentään tehtävä työtä.

Rooseveltin lanseeraamalla suunnattomalla varustusohjelmalla ei ole toteuttamisen mahdollisuuksia, koska ensinnäkin puuttuu riittävästi ammattitaitoista työväkeä ja toiseksi raaka-aineita, nimenomaan kumia ja tinaa. Roosevelt itse tämän hyvin tietää, joten varustusohjelma on suureksi osaksi propagandatoimenpide vastustajain pöyristyttämiseksi.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

- Tavallinen.
- Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
- Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.
- Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Amerikassa on tällä hetkellä 25 - 30 koulutettua divisioonaa. Niistä on niin sanottuja "vapaita" divisiooneja merten taakse lähetettäviksi korkeintaan viisi. Tämän lisäksi Amerikka on lähettänyt osapuolleen 2 divisioonaa Isocoon-Britanniaan, 2 Australiaan ja 1 Islantiin.

Kauppatonnistoa on Amerikalla käytettävissään 8 miljoonaa tonnia kuollutta painoa. Saksan, Italian ja Unkarin sotilasasiamiesten Hotspringin internointiaikana tekemien laskelmien mukaan on tästä määrästä 6 milj. tonnia ehdottomasti sidottu rannikkoliikenteeseen sekä yhteyksien ylläpitämiseen Amerikan mantereihin, Australiaan, Etelä-Afrikaan, Havaijin saarille jne. Täten jäisi vapaaseen käyttöön 2 milj. tonnia. Tällä tonnistolla voidaan pätevien laskujen mukaan kuljettaa, ruokkia sekä sotatarvikkeilla jalkihuollon muodossa varustaa kaksi 100,000 miehen armeijaa.

Tällaiselta näyttää kuva Amerikan kannalta toisen rintaman suhteen. Kuten tunnettua, vaaditaan yleisesti sekä Amerikassa että Englannissa, että toisesta rintamasta ei saa muodostua uutta Dunkircheniä. Jos pitää tätä lähtökohtana, ei voine kuin väittää, että anglosaksien yhteinenkin voimainponnistus olisi tuomittu epäonnistumaan. Niinpä Amerikan eräs kuuluisimpia sanomalehtimiehiä Baldwin kirjoitti ennen Drottningholmin lähtöä, että akselivalloilla on tilanteen strateginen avain käsissään, koska voivat valita offensiivinsa paikan ja ajan.

U-venevaraavaa kuvasi eversti Utassy amerikkalaisten puolelta lörvailuksi. Paljon sen torjumiseksi voitaisiin tehdä, mutta kun yhteinen laivausohjelma puuttuu, eikä Roosevelt, yhtä vähän kuin senaattoritkaan tai edustajahuoneen jäsenet uskalla siihen tehokkaasti puuttua pelosta, etteivät tulisi uudelleen valituiksi, on Amerikalle vaarallinen laivojen upotus saanut jatkua, ilman että kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin sen vähentämiseksi olisi ryhdytty.

Amerikan pääväihollinen tässä sodassa on Japani. Mutta kun strategiset syyt vaativat ensi sijassa Saksan nujertamista, jolloin kyllä välit Japaniakin kanssa voitaisiin selvittää, on koko suuri propagandakoneisto pantu työskentelämään tällä pohjalla.

Suurlähettiläs Kurusun, joka sodan puhjetessa ei päässyt poistumaan Amerikasta, kerrotaan maininneen Saksan suurlähettiläälle, että hän ymmärtää valkoisen rodun näkevän nykyisen sodan kautta keltaisen vaaran leviävän, ja toiselta puolelta ei ole kiellettävissä, etteivätkö japanilaiset tuntisi tiettyä animositeettia eurooppalaisia kohtaan, mutta siitä huolimatta tämä sota on verrattavissa kaksivaljaisiin vauhuihin,

jossa molempien hevosten on vedettävä samaan suuntaan yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

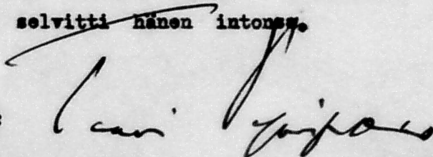
Akselivaltain diplomaatit oli sijoitettu, kuten tiettyä Hot-springsiin, jossa kohtelu oli ollut korrektia, joskin hyvin kylmää. Liikuntavapaus oli kuitenkin kovin rajoitettua, kun hotellialueelta ei saanut poistua. Vain sairaustapauksissa sai lähteä "ulos", jolloin salapoliisi seurasi potilaan mukana. Salapoliisin seuraamana voi myös sairasmatkan yhteydessä tavallisesti pistäytyä ostoksilla. Seuraus oli, että diplomaattihotellissa levisi parantumaton hamma-, silmä- ja vatsatauti-epidemia.

Loppukannattina illan keskusteluista en malta olla lisäämättä, että prinsessa Ratibor, joka vielä pari vuotta sitten oli englantilainen, mutta jo silloin saksalaisystävällinenä "luopio", oletti tämän kesän yllätyksenä olevan Venäjän odottamattoman luhistumisen. Tässä puhui karketi pussi säkistä ammentamallaan olettamuksilla.

Tämän raportin otsikon puitteissa sopinee vielä lisätä, että Drottningholmilla saapui Lisboaan vuoden ajan Amerikassa Ahlströmin rahaston stipendiaatteina kierrelleet suomalaiset selluloosa-insinöörit Jansson ja Kulvik, joista edellinen on Sunilan ja jälkimmäinen Enson palveluksessa. Kun pääsy Amerikasta muutoin oli osoittautunut mahdottomaksi, käyttivät herrat tilaisuutta hyväkseen pestautuakseen Drottningholmiin työhön, ja on insinööri Jansson suorittanut kokinapulaisen ja insinööri Kulvik varastonhoitajan apulaisen vaativat tehtävät.

Insinööri Jansson kertoi, että kohta Japanin, Saksan ja Italian julistettua sodan USA:lle alkoi suhtautuminen Suomeakin kohtaan muuttua. Tosin insinöörit pääsivät jatkuvasti selluloosatehtaita katsomaan, mutta parissa paikassa oli vaikeuksia. M. M. Longview'ssa Washingtonin valtiossa oli tehtaan johtaja heti soittanut turvallisuuspoliisille, kun sihteeri ilmoitti kahden suomalaisen insinöörin pyrkivän puheille tehdasta katsellakseen. Kun Longview'ta poliisivoimat eivät riittäneet, kutsuttiin Seattllestä lisävoimia ja päivä kului umpeen insinöörien papereita ja matkatavaroita ankarasti tarkastettaessa. Tehtaan johtaja osoittautui olevan saksanjuutalainen Wertheim, mikä selvitti hänen intonsa.

V. a. Asiainhoitaja:

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 7.

V. a. asioinkorittaja Pohjanpalo.

23/5-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

398/104

LISBOA		
No	13 251 Sal.	Lisboassa, 23 p. toukok. 1942.
3/6-42	-	L. 117 -
5.	820.	

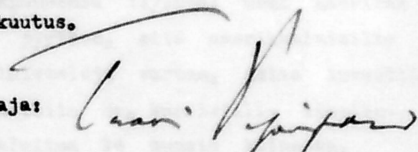
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini
n:o 7:

Amerikkalaiset diplomaatit Saksassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erin-
omaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asialinnoittaja:

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 13 251 Sal 42
RAPORTTI n:o 7 3/6-42 - Linn - Salainen.

Lisboa ssa 23 p:nä touko kuuta 19 42

Asia: Amerikkalaiset diplomaatit Saksassa.

Berliinin ajoiltani tunnen hyvin suuren joukon sikäkäisiä amerikkalaisia diplomaatteja ja kun he 16/5 saapuivat Bad Nauheimista Lissaboniin eli samana päivänä kun akselidiplomaatit Drottningholmilla Amerikasta, oli minulla tilaisuus useampaan otteeseen tavata heitä. Heidän joukossaan oli myös Onni Petteri Lattu, joka Berliinissä toimi laivastoasiamiehen apulaisena ja joka selvällä amerikkalaismurteella puhuu Suomea.

Hitlerin pitäessä valtiopäiväpuheensa 11/12-41 meni Amerikan asiainhoitaja Morris Auswärtiges Amtiin pyytäen, että amerikkalaisille annettaisiin viikon päivät poistumisvalmisteluja varten. Asiaa luvattiin harkita ja lauantaina 13/12 klo 12 annettiin Mr. Morris'ille ilmoitus, että amerikkalaisten on oltava lähtövalmiina 24 tunnin kuluessa.

Kunkin sallittiin ottaa mukaan se määrä, minkä jaksotivat kantaa. Muut tavaransa koettivat amerikkalaiset lauantai-iltapäivän kuluessa joko myydä tai siirtää suurlähetystöön säilöön.

Sunnuntaipäivällä klo 11 heidät vietiin Potsdamer Bahnhofille, mutta matkan päätä ei kertojeni mukaan tiedoitettu. Toisen luokan makuuvaunuja oli 2 ja loput 3 luokan makuuvaunuja, johon oltiin kovin tyytymättömiä, koska siten seurueen suurin osa joutui matkustamaan 3 luokassa.

Kun juna saapui Bad Nauheimiin, vietiin se sivuradalle, jossa odotettiin 3 päivää ilman poistumislupaa junasta ja keuhkojen saniteettisten olojen parissa.

Syyksi ilmeni se, että pohjois-amerikkalaisille luovutettava Grand Hotel ei kahden vuoden suljettuna olon jälkeen ollut valmis vieraiden vastaanottoon, joten junassa oli pidettävä väliaikaista kvarttaaria, Grand Hotel osoittautui erinomaiseksi hotelliksi huoneiden puo-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lesta, mutta siellä oli aluksi toivottoman kylmä. Viikkokausia sahoivat puhuteltavani lämpönäärän olleen aamuisin muutamia asteita päälle nollan, kunnes lämmityslaitteet saatiin lopulta kuntoon. Niinpä nukkumaan mentäessä pukeuduttiin vahvemmin riisumisen sijasta.

Hotellin ensimmäisessä kerroksessa asui saksalaisia - Auswärtiges Amtin ja Gestapon edustajia. Ylemmissä kerroksissa asuivat diplomaatit, mutta heillä oli kussakin kerroksessa "förrkelin" Gestapon miehiä.

Liikkumisvapaus oli sängen rajoitettu. Aluksi he saivat liikua ulkona yhdessä ryhmässä vain klo 15 - 16 välillä, jolloin Gestapon miehet kaitsivat heitä sekä edestä että takaa, mutta tehtyään lukuisia protesteja suojavaltionsa Sveitsin välityksellä, sallittiin samankaltaisen värtioitu kävely myös klo 11 - 12 välillä. Parin kolmen viimeisen viikon aikana sallittiin heidän myös käydä 4 kertaa viikossa urheilukentällä baseballia pelaamassa. Mutta kun jotkut olivat tällöin innoissaan syöneet kentän reunolla olevaa jotakin syötävää rikkaruohoa, oli heille esitetty virallinen nootti, jossa se kiellettiin.

Kaupungilla ostoksilla ei diplomaattien sallittu lainkaan käydä. Parturit ja kähertäjät tulivat hotelliin, mutta kun esim. kaupungilla maksettiin tukanleikkuusta 1 RM, oli heidän suoritettava 3 RM. Pyykinsä pesivät he yleensä itse. Yhteyttä ulkomaailmaan ei muuten virallisesti ollut kuin että joka päivä saivat Völkischer Beobachterin. Sen sijaan "epävirallista" ohjelmaa järjestyi neljän taskukokoa olevan R.C.A.-tyyppiä olevan amerikkalaisen patteriradiokoneen välityksellä, joilla suuren salaisuuden vallitessa kuunneltiin uutisia Englannista ja jopa USA:stakin.

Eniten valittelua herätti kuitenkin ruokapuoli. Aluksi diplomaatit asetettiin saksalaisten annoksille, mutta pian ne kohosivat 150 prosenttiseksi. Siitä huolimatta väittivät he nälän olleen jokapäiväisen vieraan. Itse asiassahan tämä on ihmeellistä, sillä saksalaiset annokset eivät kokemusteni mukaan ole suinkaan riittämättömät, mutta jotain oli vinossa, sillä kaikki laihtuivat huikeasti - yleensä 10 - 30 naulan välillä.

Bad Nauheimissa asuivat myös keski-amerikkalaiset, nimittäin Bristol Hotellissa. Yhteyttä heihin ei sallittu ottaa. Etelä-amerikkalaiset asuivat Baden-Badenissa.

Kalkista rajoituksista huolimatta ei mieliala hotellin sisällä päässyt masentumaan. Yhtä jos toista tapahtui noiden 5 kuukauden aikana näiden murien sisäpuolella, josta kuitenkin on parasta vaijeta.

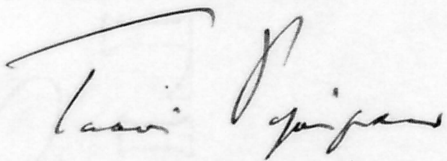
Bad Nauheimista kuljetettiin diplomaatit jälleen riittämättömissä II luokan makuuvaunuissa Biarritziin, josta yhden vuorokauden odotuksen jälkeen he pääsivät jatkamaan matkaansa Espanjan kautta Lissaboniin.

Kahta asiaa amerikkalaiset tuntuivat painostavan.

Miksi saksalaiset kohtelivat heidä sodan syttymisen jälkeen näin huonosti, kun hyvällä kohtelulla olisivat voineet jättää hyvän viimevaikutelman.¹ Ja miksi heidän tuli lähteä Berliinistä 24 tunnissa, vaikka Grand Hotel Bad Nauheimissa ei ollut valmis.²

Relato refero.

V.a. Asainhoitaja:

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti n: 08.

V. a. asiainhoitaja Pohjanpalo.

15/6-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 15 p. kesäkuuta 1942.

448/118

ULKOASIAINMINISTERIÖ
14 251 Sal 42
27/6-42 - LIT. -
G3A7C ASIA
5 Clø

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 8:

Keskustelu Washingtonista kotiutuneen akselidiplomaatin kanssa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja: *Taanii Pippan*

Herra Ulkoasiainministeri
R. Wittig,

HELSINKI.

L i s b o n S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Lisboassa 15 p:nä kesä 1942.

Asia: Keskustelu Washingtonista kotiutuneen
akselidiplomaatin kanssa.

14 251 Sal 42
27/6-42
5 C20

AINMINT		
19	-	LIFE -
CSA:70		ASIA

Minulla oli äsken tilaisuus lyhyeen keskusteluun "Drottningholmilla" Washingtonista palanneen huomattavassa asemassa olleen akselidiplomaatin kanssa (Rumanian asainhoitaja Brutus Coste). Kun asianomainen oli sairauden vuoksi saanut olla lähtönsä saakka Washingtonissa, oli hänelle tarjoutunut muita akselidiplomaatteja parempi tilaisuus olojen tarkasteluun U.S.A:ssa viime päiviin asti.

Puhuteltavani vahvisti sen tunnetun seikan, että amerikkalaiset ovat voitonvarmoja. Sen sijaan hänen tietonsa eivät käyneet yhteen varustusohjelman suhteen aikaisemmin saksalaiselta ja unkarilaiselta taholta kuulemiini väitteiden kanssa. Hän oli nimittäin tietävinään, että Rooseveltin varustusohjelma ei ole siinä määrin bluffia, kuin yleensä uskotellaan. Tankkeja tullaan kuluvana vuonna saamaan valmiiksi aijottu määrä, noin 50.000. Lentokonetuotannossa saavutettaneen 70 %:n raja. Kun ohjelmaan kuului 60.000 konetta, on tämä jo sinänsä saavutus. Kuitenkin on huomioitava, että viimeainittu luku sisältää myös koulutuskoneet, joiden osuuden voi laskea 25.000:ksi. Ensi kevääseen mennessä on odotettavissa anglosakseilla olevan ehdottoman ilmanherrauden. Silloin vasta puhuteltavani sanoi uskovansa toisen rintaman luomiseen. Pommikoneiden, jopa hävittäjienkin, kuljetuksessa U.S.A:sta Englantiin käytetään reittiä Labrador - Grönlanti - Islanti - Färssaaret, joihin on rakennettu lentokenttiä välilaskuja varten.

Myöskin laivaohjelma eli 8 milj. tonnia saataneen suurin piirtein toteutetuksi. Mutta se ei riitä peittämään kasvavaa tonniston tarvetta ja upotuksia. Kuljetuskysymys onkin liittoutuneiden suurin vaikeus.

Suomen asemasta mainitsi kertojani, että se on tällä hetkellä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

onnellisessa vaiheessa sikäli, että amerikkalaiset lehdet ovat "unoh-
taneet" kirjoittaa maastamme miltei tykkäänään. Silti piti hän väliön
katkeamista mahdollisena suomalaisten jatkaessa hyökkäystään Muurmannin
rataa vastaan, joskin sodan julistus Suomelle, ja nimenomaan U.S.A:n
aloitteesta, vaatisi aikaa.

V.a. Asiamies: *Teuvo Koppiainen*

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 9.

V. p. asiainhoitaja Pohjanpalo.

28/6-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 467/122

16 252 Salissa, 28/8/42 kesäkuuta 1942.

8/7-42	100 -	LIIK. -
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	620.	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 9:
Portugali toisen rintaman kuvastimessa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiainhoitaja:

Teuvo Pöyry

Herra Ulkoasiainministeri

R. Witting,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö 96 252 Pal. 1942
RAPORTTI n:o 9.

Lisboa ssa 28 p:nä kesä kuuta 1942

Asia: Portugali toisen rintaman kuvasti-
messä.

8/7-42	Mo -	1942
5	OSASTO	120

Anglosaksien äänekkyys toisen rintaman luomisesta ei näy sanottavasti järkyttäneen portugalilaisten mielenmalttia. Sen verran kuitenkin, että äskettäin järjestettiin maassa ensimmäiset yleiset harjoitukset ilmahyökkäystä vastaan. Kaikkiin ikkunoihin oli harjoituspäivien ajaksi liisteröitävä paperisuikaleita, valot oli pimennettävä, kanuunat paukkuivat. Ja tällä lapsenmiehellä varustetulla kansalla oli hauskaa. Sen sijaan vakavammin on suhtauduttu Portugalin Atlantin-saarriin, jonne viikko toisensa jälkeen lähetetään joukkoja.

Portugalin joutumisesta sodan jalkoihin tuntuu täällä valitsevan kolme käsitystä:

Eräät väittävät Amerikan jo pitemmän aikaa jos ei suunnitelleen niin ainakin vilkuilleen Azoreille miehitysaikaa mielessä, Englanti on jyrkästi asettunut poikkiteloin, koska se syöksisi Portugalin akselin syliin sekä merkitsisi avunantosopimuksen nojalla Espanjan asettumista Portugalin puolelle, mikä vaarantaisi Gibraltarin aseman. Täällä oletetaan Churchillin onnistuneen argumentoimaan amerikkalaiset pois Portugalin ~~maasta~~ suunnalta.

Toinen ryhmä, joka vakavissaan uskoo toiseen rintamaan, laskee Englannin laskevan joukkonsa Pyreneille, koska siten voidaan turvata myös Gibraltar selustahyökkäykseltä.

Kolmas suunta on sitä mieltä, että Portugalin onnistuu säilyttää koskemattomuus, koska ensiksikin Iberian niemimaalle tehty hyökkäys voitaisiin suhteellisen vähäisin saksalaisin voimin pysäyttää viimeistään Pyreneiden vuorilla ja toiseksi anglosakseilla ei ole riittävää kuljetuslaivastoa toisen rintaman luomiseen, joka vaatisi miljoo-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

na miestä.

Allekirjoittaneen käsityksen mukaan viimeainittu oletta-
mus on oikea, joskaan en pidä mahdottomana sitä väittämää, että
Amerikka, jos Aleksandria parissa viikossa kukistuisi, huomaakin ole-
vansa uppoavassa laivassa ja - antaen palttua Portugalin ulkopoliitti-
selle asemalle - pelastaa joukkojen laskulla Azoreille ajoissa itsel-
leen edullisen tukikohdan keskisellä Atlantilla. Tästä jo tiedoitin
salasähkeelläni n:o 61 27/6-42.

On näet nykyisin pidettävä varmana, että kuka tahansa
yrittääkin saada jalansijaa Portugalin saarilla, on muitta mutkitta
Portugalin vihollinen. Portugalin asennetta anglosakseihiin on sen
liittosuhteen johdosta Englantiin hienokseltaan epäilty, mutta Sala-
zarin äskeinen radiopuhe 25/6 näyttää hälventäneen epäilyt. Siinä hän
entistä selvemmin asettuu kannalle, että demokratian aika on autta-
mattomasti ohitse ja että Euroopan uudelleenjärjestelyn tulee tapah-
tua autoritatiivisen hallitsemisen, työn ja yhteiskunnallisen huollon
merkeissä. Englantia hän moitti blokaadijärjestelmästä sekä liitosta
bolshewismin kanssa. Puheensa taloudellisessa osassa Salazar niinikään
hyväksyy periaatteet, jotka ovat identtisiä Saksan talouselämän peri-
aatteiden kanssa. Salazarin puheen johdosta onkin tšekäläisissä diplo-
maattipiireissä ensivaikutelmana vallalla kaksi käsitystä: joko se
merkitsee Portugalin lähentymistä Saksaan tai valmistti Salazar puheen-
sa moraalista puolustusta koskevassa osassa maaperää Portugalille mah-
dollisena rauhanvälittäjänä.

V.a. Asiainhoitaja:

Laavi Piipero

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 620

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 10.

V. a. asioinhoitaja Pohjanpelto.

4/9-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 578/148.

MINISTERIO		
22	252 Sal.	42 Salainen.
17/9-42	Lisboassa, 4 päivänä syyskuuta 1942.	
KIRJA	OSASTO	POJA
5.	820.	

Herra Ministeri,

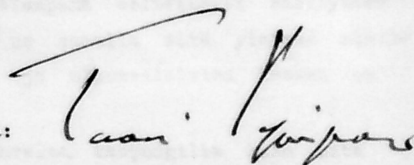
Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini

n:o 10 :

Vaikutelmia Portugalista I.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 22/252 Pal. 42 Safainen.

RAPORTTI n:o 10.

Lisboa ssa 4 p:nä syys kuuta 19 42

Asia: Veikutelmia Portugalista I.

NUMERO	22/252 Pal. 42
SIHTTI	17/9-42
ALUE	ASIA
NUMERO	5.
SIHTTI	820.

Käydessäni äskettäin Suomessa pyysi ministeri Pakaslahti allekirjoittanutta laatimaan raportin tekemistäni havainnoista Portugalissa, koska niillä saattaisi olla maan suhteellisen vähäisen tuntemuksen ja sen nykyisen aseman vuoksi yleisempääkin mielenkiintoa. Tämän pyynnön mukaisesti esitän alempana joitakin ajankohtaisia kuvia ja käsityksiä Portugalista.

En voi kieltää, ettenkö olisi jossain määrin pettynyt sen suhteen, millaiseksi Portugalin oli kuvitellut ja minkälaiseksi se todellisuudessa on osoittautunut. Joskin alempana esitettävät käsitykset ovat nimenomaan omakohtaisia, vastaavat ne samalla sitä yleistä mielialaa, joka täällä asuvien diplomaattien ja ulkomaalaisten kesken on vallalla.

Lissabon ei vaikuta niin suurelta kaupungilta kuin mitä 900.000 asujaimen tyyssijalta odottaisi. Tämä lähinnä sen vuoksi, että maanjäristysten runtelema kaupunki on palasittain uudelleenrakennettu, ja niin on syntynyt kompleksi, jossa suurisuuntaisuus ja suuripiirteisyydet eivät ole leimaa-antavia. Haluaisin myös väittää, että Lissabon ei ole Euroopan kauneimpia pääkaupunkeja, kuten Iso-Tietosanakirjamme luulee. Mutta tähän on makuasia. Leveitä viihtyisiä bulevardeja löytää kaupungin keskustassa vain yhden, Avenida Liberdaden, joka pohjoispäässä olevan Henrik VII:n puiston kanssa muodostaa kaupungin keuhkot. Arkkitehtonisesti Lissabon tarjoaa vähän. Praca do Comercio varrella ovat eri ministeriöiden rakennukset tekevät mereltä katsottuna juhlanan vaikutuksen. Kaunis on myös parlamenttitalo ja jotkut muut julkiset rakennukset, mutta muuten ei rakennusten suhteen voi puhua tietystä portugalilaisesta tyylistä. Asemakaava vaikuttaa sekavalta ja omaa kansallista leimaa kantavaa ulkonäköä ei Lissabonilla ole. Hauskan ja historialli-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sesti mielenkiintoisen leimansa antaa kaupungille korkealta kukkulalta sitä domineeraava maurilainen linna. Maurilaisajan komeina muistomerkkeinä näkeekin muuten kaikkialla Portugalissa taivaanrantaa leikkaavia maurilaislinnoituksia tai -muureja, joiden sisäpuolelle on keskittynyt tasakattoinen afrikalaismallinen kaupunki tai kylä. Kaunein ja mielenkiintoisin kaupunki on 30 km:n päässä Lissabonista sijaitseva Sintra saman nimisen vuoren juurella. Vuoren huipulla on hyvin säilynyt maurilaislinna sekä kuulu Penan linna, jossa kuningas Manuel odotti Vasco da Gaman paluuta ensimmäiseltä Intianmatkalta. Tässä yhteydessä on syytä mainita myös Coimbran kaupunki pohjois-Portugalissa, josta Salazar on kotoisin ja jonka v.1288 perustettu yliopisto on Euroopan vanhimpia.

Hotellit, liikenneneuvot ja julkiset palvelukset eivät Lissabonissa ole sillä tasolla, mihin pohjois-Euroopassa on tottunut. Yksi hotelli **Aviz** on suorastaan herkullinen ja lisäksi on pari muuta ensiluokan hotelleja, mutta muuten saa tuntuvasti tinkiä eurooppalaisesta tasosta.

Yksityiselämän kannalta Lissabon on suorastaan lohduton. Täällä ei ole konsertteja, eiopperaa, ei teattereita, ei kunnan varieteeta, ei edes kunnan mannermaista ravintolaa orkestereineen, jonne voisi mennä iltaa viettämään. Ainoaksi huvitukseksi jäävät elokuvat - kaksin 15 minuutin väliajoin!

Ollakseni täsmällinen, on myönnettävä, että täällä toimii amatööriasteella oleva teatteri, jonne ei kuitenkaan yhden erehdyksen jälkeen mene. Konserttejakin on, ei kuitenkaan suurelle yleisölle, vaan kahden konserttiyhdistyksen suljetulle jäsenpiirille. Nämä yhdistykset myyvät vuosilipun "konserttikauden" ajaksi, joka lippu oikeuttaa sisään-pääsyyn noin kerran kuussa järjestettävään konserttiin. Kun niin hyvin konsertin antajasta kuin päivästä ei etukäteen ole tietoa, ei ulkomalainen, joka on tottunut menemään konserttiin oman makunsa mukaan, mielellään osta tuollaista kallista vuosikorttia. Eri asia on, että rikkaiden portugalilaisten keskuudessa on hyvin hienoa omistaa konsertti-vuosilippu! Suunnilleen yhtä hienoa kuin että kansamiehen puvun rintataskussa tulee olla täytekinä kirjoitustaidon merkinä.

Tämä johtaakin minut puhumaan portugalilaisten sivistystasosta. Se on hämmästyttävä. Virallisen tilaston mukaan on noin 60 % kansasta luku- ja kirjoitustaidotonta. Väitetään, että lopuista 40 prosentista 15 % osea vain raapustaa puumerkinsä. Jäljelle jää 25 % puhdasta kultaa.

Ei sen vuoksi voi ihmetellä, jos useasti ulkomaalaisten kuulee väittävän, että tämä ei ole Eurooppaa, vaan Afrikkaa.

Portugalilaiset ovat ylpeitä rotunsa puhtaudesta. Merkillisellä tavalla näyttävät he silloin unohtavan sen poislähtemättömän jäljen, jonka maurilaiset ovat perinnöksi lahjoittaneet. Maurilainen tummapintaisuus, maurilaiset huulet, kauniit maurilaiset silmät tai maurilainen tukka eivät ole harvinaisuuksia, vaan tapaa tällaisia piirteitä ylimmissäkin luokissa, ilman että sitä pidettäisiin jollakin tavoin sopimattomana.

Luonteeltaan portugalilainen on sentimentaalin, jopa kaihomiellinen, eläen enemmän häilyneessä suuruudenajassa kuin nykyajan kiivaassa tahdissa. Joskin portugalilainen on puhdasverinen latinalainen, puuttuu hänestä tyystin temperamentti. Hän on lapsen mielellä varustettu, rajattoman ystävällinen ja avulias vierasta kohtaan. Sen sijaan en allekirjoittaisi sitä, että portugalilainen on laiska, kuten niin usein kuulee väitettävän. Päinvastoin nimenomaan työväestö ahertaa aamusta iltaan ja kuitenkin tuloksena on mitä kapein leipä.

Olen tähänastisen oloni aikana saanut useamman kerran tuta, kuinka vaikeata, jopa toivotonta on työskennellä tšekäläisten virkamiesten kanssa, ainakin jos takana on pitempiaikainen kokemus anglosaksilaisista maista, kuten allekirjoittaneella. Mutta jos virkamiehistö on huonoa, ei se ole pelkästään heidän syynsä, sillä palkkausolot ovat kurjat.

Pitää epämiellyttävässä määrin paikkansa, että Portugalissa kaikki asiat hoidetaan "amanha" eli huomenna. Valitettavasti vain amanha'ta ei pidä käsittää sanakirjan mukaisesti, vaan lupaus jonkun asian hoidosta amanha tarkoittaa, että sitä ei ajota kerta kaikkiaan unohtaa pöytälaatikkoon, vaan että joskus se kyllä tulee päätökseen. Jos taasen lupauksen rikkojaa rupeaa ahdistelemaan, on peli ehdottomasti menetetty. Sen takia saa heidän luonaan hymysuin juosta yhä uudelleen, jos toivoo tulokseen pääsevänsä. Esimerkin vuoksi mainitsen, että kuulujen tina-kauppojen yhteydessä olen saanut jopa kirjallisia vakuutuksia viranomaisilta lisenssien myöntämisestä, ja kun hetki koittaa, nostetaan olkapäitä, valitetaan ja sanotaan, että asianomainen kirjelmän laatija on tehnyt virheen ja pannaan hänet siitä muka vastuuseen.

Ruotsin lähettiläs mainitsikin äsken, että nämä viranomaiset käyvät armottomasti hänen hermoilleen, minkä tunteenpurkauksen uskon kaikkien viranomaisten kansaa tekemisiin joutuvien diplomaattien allekirjoittavan.

Totuuden nimessä ei tärkäläisestä ulkoasiainministeröstä voi antaa mainesanaa. Se on lähinnä postikonttori, mutta hoitaa senkin tehtävän huonosti. Paljon kertoo puolestaan tosiasia, että työt aloitetaan ministeriössä joskus kello 15 jälkeen ja lopetetaan 19 maissa.

Portugalin positiivisia puolia miellyttävän ilmaston lisäksi on tietenkin se tavaran yltäkylläisyys, jossa täällä vielä ryvetään. Paria poikkeusta lukuunottamatta kaikkea on saatavissa, joskin hinnat ovat siinä määrin nousseet, että elämä nykyisin on muodostunut uskottoman kalliiksi. Näennäisen yltäkylläisyyden takana kyllä vallitsee tavaravarastojen hupeneminen olemattomiin. Sen on Englanti aikaansaanut blokaadillaan, mistä Salazarilla on malke silmässä Englantia kohtaan. Salazar nimittäin on koettanut viimeiseen saakka toteuttaa tunnettua taloudellista periaatetta, että pienilläkin tavaravarastoilla on tapumus estää hintojen nousua. Englanti on toimenpiteillään tehnyt tyhjäksi nämä ponnistelut, koska Englanti, kuten Salazar sanoo, perustaa toimenpiteensä hypoteeseihin, joilla ei ole todellisuuden kansaa tekemistä. Ei käy kuitenkaan kieltäminen, etteikö englantilaisilla olisi ollut aihetta menettelyynsä, sillä yksi ja toinen portugalilainen liikemies on saanut navicerttejä jonkun tietyn partian maahantuontiin, joka kuitenkin on tänne tultuaan livahtanut ulos mannermaalle. Tällaiset yrittäjät tosin joutuvat heti anglosaksien mustalle listalle, mutta se ei heille paljon merkitse, sillä suuremman kahvi-, kaakao- tai esim. hampurien myynti edelleen on tuottanut heille sellaisen voiton, joka takaa huolettoman elämän. Jotta maalle on tehty samalla karhunpalvelus, on seikka, jota moraaliton liikemies ei ota lukuun, kun voittomahdollisuudet ovat valtavan houkuttelevat. Joskin hallitus kaikin keinoin koettaa tukahduttaa tällaisen kaupanteon, on sen edelleenkin mahdotonta estää mitä kekseliäimmillä tavoilla suunniteltuja myyntejä mantereelle.

Taloudellisessa mielessä Portugali elää tietenkin kukoistuskauttaan. Se lieoneekin ainoalaatuisessa asemassa sikäli, ettei sillä ole velkoja. Portugali on myös ainoa Euroopan maa, jossa valuutta-kauppa on täysin vapaata.

Sitä oudoksuttavampaa on todeta yhteiskunnallista kurjuutta, jota joka puolella täällä näkee ympärillään. Rikkaita on suhteellisen vähän, valtaosan kansasta eläen mitä yksinkertaisimmissa olosuhteissa. Täytyy ihmetellä, millä suurin osa kansaa voi tulla toimeen, kun palkat ovat niin pienet ja eläkustannukset korkeat. Ainoa selitys

on, että asutaan kurjasti ja syödään vielä kurjemmin.

Joitakin palkkoja esittäakseni mainitsen, että hallituksen jäsenet nostavat 2.500 - 4.000 escudon välillä kuukaudessa. Tasavaltalaisen kansalliskaartin päällikkö saa samoin 4.000 escudoa. Armeijan kapteeni nostaa 1.500 - 2.000 escudon välimaila. Ammattityömiehen korkein palkka nousee 15 escudoon päivässä ja keskimäärin voi työmiehen laskea ansaitsevan 10 escudoa päivässä. Millä konstilla hän voi elättää itsensä ja perheensä on arvoitus. Wicander-yhtymän tšekäläisissä korkkitehtaissa saavat erilaisia koneita hoitelevat naispuoliset työntekijät 8-tuntisen päivätönsä ahertelun palkkioksi keskimäärin 3 escudoa päivässä. Ja metallikomissionissa, jossa ratkaistaan tällä hetkellä kaikille Euroopan maille niin tärkeän tinan ja volframmin saanti, nostaa insinööri, joka eri anomukset tutkii ja jonka mielipiteestä ratkaisu lähinnä riippuu, 1.800 escudoa kuussa eli siis 3.600 suomenmarkkaa.

Näissä oloissa ei sovi ihmetellä, jos korruptio on vallalla. Salazar kyllä taistelee sitä vastaan, mutta kaikki ei suinkaan kantaudu hänen korviinsa ja toiselta puolen hän ei yleisten taloudellisten periaatteidensa vuoksi ole halukas nostamaan palkkatasoa, koska hintojen nousun ehkäisemiseksi hinnanmuodostuksen kotimaisiin tekijöihin hän ei kajoa.

Kuten sanottu, täällä on saatavissa vapaasti vielä melkein kaikkia tavaroita. Polttoaineista, lähinnä kivihiiilestä ja bensiinistä vallitsee suuri puute. Ihmisten näkee jonottelevan kivihiiiltä, jota myydään kunkin omasta liikkeestä muutama kilo kerrallaan. Kivihiiilen niukuuden takia on myös sähkön käyttöä rajoitettu 25 %:lla. Kullekin on määrätty oma sähkötukutusnorminsa ja joka sen ylittää, saa tältä osalta maksaa 10-kertaisen hinnan.

Bensiini oli ensimmäinen tuote, joka pantiin jopa kortille kuluvan vuoden alusta. Etukäteen osasi arvata, että tästä syntyisi erikoislaatuinen näytelmä. Suurella touhulla ryhdyttiin toimenpiteisiin ja kun kullekin oli määrätty annokset, hölmistyivät viranomaiset havaitsaansa, että kulutus oli normaalista kasvanut. Diplomaateille myönnettiin aluksi suuripiirteisesti se määrä, minkä he ilmoittivat vastaavan normaalia kulutustaan. Jo kahden viikon kuluttua kaikille lyötiin lukkoon 240 litraa, sitten 180 jne., kunnes ennen kuukauden umpeenkulumista säännöstelyn alkamisesta diplomaattiparkojen annokset olivat 40 litraa. Mutta siitäkös nostettiin melu ulkoasiainministeriössä itse Pyhän Isän

edustajan johdolla, ja tulokseksi saatiin se, että lähetystöjen päälliköt saavat 400 litraa ja muut lähetystöjen virkamiehet 50 litraa. Benssiinin hinta on 4:50 escudoa litralta, mutta mustasta pörssistä saa sitä kuulemma mielinmäärin 10 escudoa litralta.

Ruokatarvokista vallitsee niukkuutta vain sokerin, riisin ja lihan suhteen. Linnunlihaa ^{saa} rajoittamattomasti, mutta muuta lihaa on yksityistalouksien vaikeata löytää, ellei ole suhteita. Ravintoloissa sen sijaan on lihaa yllin kyllin. Mutta kuten mainitsin, kaikki on kallista ja alati nousussa. Sardiineja ei täällä olevan kannata yleensä syödä, sillä purkki sardiineja, joka ennen maksoi tuntuvasti alle 10 escudoa, maksaa nyt 18 escudoa. Sardiinien hinnannousun on aiheuttanut niiden suuri kysyntä Saksaan ja Englantiin.

Pari sanaa tšekäläisistä mielialoista nykyisen sodan aikana. Valtaosa kansasta on englantilaismielistä, mikä hyvin on ymmärrettävissä perinteiden ja vanhan liittosuhteen valossa Englannin kanssa. Tämä käy ilmi selvästi myös lehdistöstä, jossa ensi sija suodaan anglosaksilaisille uutisille. Molemmat sotapuolet harjoittavat täällä voimakasta propagandaa joko lahjomalla lehtien toimittajia, levittämällä kirjallisuutta ja julkaisuja, radioimalla emämaistaan useampaan kertaan päivässä uutisia portugalinkielellä tai esittämällä Lissabonin näytekkunoissa valokuvia viimeaikaisista sotatapahtumista. Englantilaisten ylivoimaisen etumatkan johdosta tervehdittiin Saksassa sen takia mitä suurimmalla mielihyvällä Salazarin kesäkuussa pitämää suurta puhetta moraalaisesta, taloudellisesta ja poliittisesta puolustuksesta, jossa hän tavoilleen uskollisena klassillisen korkeatyyllisellä tavallaan selvitteli Portugalin asennetta nykyhetken kysymyksiin ja jossa hän ensi kertaa selvästi osoitti Portugalin yhteistyön välttämättömyyttä mannermaan kanssa. Englannissa puhe otettiin vastaan viilein kommentaarein, mutta Saksassa puhe käännettiin ja käytettiin propagandatarkoituksiin.

Vielä sana Portugalin asemasta "Euroopan ikkunana". Sellaisen aseman se on saanut kohtalon oikusta, joten ei ole sen syy, ellei ole ulkonaisesti ja sisäisesti kypsä ja varustautunut niin vaativan osan hoitoon. On liioiteltua luulla, että täällä tapaisi lukemattomia ulkomaalaisia jo siitä syystä, että viisuminsaanti Portugaliin on mitä hankalinta. Molemmilla sotaikäyville puolilla on kyllä vahva asiamiesverkostonsa (ainakin yksi Suomessa olleista englantilaisista jatkaa toimintaansa täällä), ja huhuja kuulee niinkään kosolti, mutta mitään vil-

kasta kauttaulkuliikennettä ei tapaa. Ainoa säännöllinen yhteys Amerikkaan onkin "Clipper." Mielenkiintoisa Lissabon on sikäli, että tänne saapuvat jo seuraavana päivänä englantilaiset lehdet. Nykyään tosin enää vain kolmasti viikossa, koska lentokoneet eivät kuulemma riitä tällaisiin siviilitarkoituksiin. Nämä koneet laskeutuvat Sintran lentokentälle kiltisti Lufthansan koneen viereen, joka päivittäin välittää yhteyttä Saksaan.

Seuraavassa raportissani siirryn käsittämään niin sanokseni lukemalla saavutetun tietoisuuden pohjalla syitä, jotka johtivat nk. kansalliseen vallankumoukseen, jonka 17. vuosi nyt on menossa, sekä niitä toimenpiteitä ja käänteentekeviä uudistuksia, jotka Salazar hallitukseenastumisensa jälkeen ryhtyi toteuttamaan, ja joiden johdosta Portugali on jälleen yleistä arvonantoa nauttiva valtio. Salazarin uudistukset edustavat ainoalaatuista korporatiiviseen järjestelmään perustuvaa taloudellisen, poliittisen ja sosiaalisen elämän tervehdyttämistä, jotka toimenpiteet ulkopuolella Portugalin rajojen ovat herättäneet vilkasta mielenkiintoa.

V.a. Asiainhoitaja:

Teo Niipen

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 11.

V. a. prinssiinööri Poljanalo.

15/8-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 626/159

Lisboassa, 15 päivänä syyskuuta 1942.

No 23 / 253 Pal 42	
30/9-42	-
5.	620.

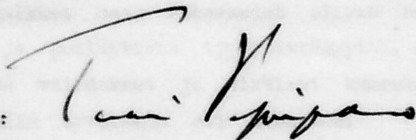
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 11:

Vaihteluita Portugalista II.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asialinnoittaja:

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 23 253 Sal 92 Salainen.
RAPORTTI n:o 11.

Lisboa ssa 15 p:nä syys kuuta 1942

Asia: Valkutelmia Portugalista II.

Vuoden 1926 kansallisen vallankumouksen luoman uuden valtion olemuksen ja saavutusten asettamiseksi oikeaan valoonsa on syytä lyhyesti palauttaa mieleen otot, jotka Portugalissa vallitsivat vallankumousta edeltäneenä aikana.

Ennen vuotta 1926 muistuttivat otot Portugalissa tilaa, joka Saksassa oli vallalla Versaillesin rauhan jälkeen. Kansaa oli epäyhtenäistä, henkisesti rappeutunutta ja taloudellisesti perikadon partaalla. Poliitiikka ei ollut isänmaallisen ihanteen palveluksessa, vaan itsekäs puoluepolitiikka rehoitti kannustaen henkilökohtaista turhamaisuutta, vallan- ja voitonhimoa. Ennenkaikkea maan raha-asiat olivat hunningolla lietsoen yhteiskunnallista ja poliittista tyytymättömyyttä. Seurauksena olivat alituiset hallituksen vaihdokset ja sisäiset kumoukset. Vieraitten kansojen silmissä Portugalin arvonanto oli mennyttä.

Näissä olosuhteissa kaivattiin johtajapersoonallisuutta järjestyksen palauttamiseksi, eikä olekaan kenties vain sattuma, että laatuun ensimmäinen johtajaprinsiipin toteuttamisen kokeilu lankesi Portugalin osalle. Sotilas-presidentti Sidonio Pais otti v. 1917 vallankaappauksen avulla ohjat käsiinsä, mutta yhden vuoden työn jälkeen kaatui murhamiehen uhrina. Hänen vallankumouksensa oli ensimmäinen julkinen taisteluhäaste/parlamentarismin väärinkäytöksiä vastaan.

Todellinen pelastus tuli maalle kuitenkin kansallisen nousun muodossa 28.5.26, josta käytetään nimitystä kansallinen vallankumous ja jonka merkeissä parhallaillaan eletään 17. vuotta. Vallan otti tällöin käsiinsä kenraali Gomez da Costa, jonka asettaman uuden hallituksen ensimmäiset kaksi vuotta kuluivat kiireelliseksi muodostuneessa hallinnollisessa puhdistuksessa ja julkisen rauhan ja turvallisuuden yllä-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.
.....
.....
.....

UE 3: A 4.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

pitämisessä.

Näin alkunsa saaneen kansallispoliittisen ohjelman rakentavan osan määrätietoinen toteuttaminen tuli huhtikuussa 1928 valtiovarainministeriksi kutsutun, nykyisen pääministerin, professori Antonio Oliveira SALAZARin tehtäväksi. On yksinkertaisesti mahdotonta antaa tyhjentävää kuvaa siitä, mitä Salazarin tähänastiset 14 vuotta Portugalille merkitsevät: rahataloudellista tervehdyttämistä, perustavaa laatua olevaa ja oikeudenmukaisempaa verotusjärjestelmää, teiden ja satamien perustamista ja laajentamista, kaupan ja teollisuuden elvyttämistä, maatalouden edistämistä, suurpiirteisten hyväntekeväisyys- ja huoltolaitosten järjestämistä, oikeuslaitoksen läpikäyvää uudistusta, koulu- ja kasvatustalouden uudelleenjärjestelyä, nykyaikaisten koulurakennusten, yliopistolaitosten, teknillisten oppilaitosten ja jatko-opistojen rakentamista, kulttuurisuhteiden läheisempää luomista ja hoitamista ulkomaihin, portugalilaisten oppitulojen järjestämistä Euroopan tärkeimpiin yliopistoihin, historiallisesti tai taiteellisesti merkityksellisten rakennusten, muistomerkkien ja taideteosten restaurointia, Portugalin laajojen merentakaisen omistusten järkipäristä hyväksikäyttöä, ja lopulta laivaston uudelleenrakentamista, armeijan varustamista ja uuden hallitusmuodon aikaansaamista.

Poliittisen raportin puitteissa ei Salazarin toimenpiteiden yksityiskohtaisempi selvittely voi tulla kyseeseen. Sen sijaan koetan alempana esittää joitakin johtavia aatteellisia ja käytännöllisiä suuntaviivoja, joille uuden valtion luominen perustuu.

"Portugalin tapausta" voidaan lähinnä pitää yhtenä niistä luokuisista kokeiluista, joita Euroopassa läpikäydään aikamme poliittisten ja sosiaalisten probleemien ratkaisemiseksi. Jotta se ei Portugalissa ole jäänyt vain kokeiluksi, vaan on saanut kiteytyneen muodon ajan vaatimuksia vastaavan valtion luomisessa, on tosiasia, jota ei käy kieltäminen.

x x x

Salazarin ensimmäinen tehtävä oli maan finanssiolojen tervehdyttäminen.

Aikaisempien budjettien historia osoittaa, että sadan vuoden aikana on vaikeata löytää kolmea ylijäämää osoittavaa budjettia. Vajaus kuului eroittamattomana osana budjettiin ja sen takia sitä oli vaikeata välttää. Taloudellisen aseman suhteellinen heikkous, hallitus-

ten pidättäytyminen välttämättömien verojen määräämisestä, poliittinen sekasorto ja siitä johtunut hallinnollinen epäjärjestys, päättämättömyys ja hellittämättömyyden puute olivat syynä budjettivajauksiin, alhaiseen verotukseen, järjestelmien muutokseen ja lopulta finanssikaakokseen.

Tämä on otettava huomioon arvioitaessa nykyisen finanssiuudistuksen menestyksen syitä. Salazar itse huomauttaakin, ettei hänen reforminsa ole ihmeellinen saavutus omintakeisuuden kannalta. Se on paljon vähemmän vallankumouksellinen kuin joissakin muissa maissa tehdyt kokeilut. Sen ainoana luonteenomaisuutena on, kuten Salazar sanoo, että se on ortodoksinen soveltuen portugalilaisiin tapoihin ja laitoihin.

Finanssidiktattorin ensimmäinen tulo- ja menoarvioehdotus valmistui kaksi kuukautta hänen valtiovarainministeriksi tulonsa jälkeen. Diktatoorisin ottein siinä oli poistettu aikaisemmat erehdykset. Se osoitti kohta ylijäämää ja sen jälkeen budjetti on vuodesta toiseen tuottanut valtiolle huomattavia ylijäämiä, jotka on sijoitettu vararahastoihin odottamattomien tapausten varalta.¹⁾ Heti kuh tasapaino v.1928 oli saavutettu, ei enää ollut tarpeen turvautua setelinantoon ja obligaatioihin tai käyttää keskussäästöpankin (Caixa Geral dos Depositos) varoja, mitkä toimenpiteet aikanaan olivat lisänneet vakauttamatonta velkaa. Päivastoin tätä velkaa ryhdyttiin vähentämään siinä määrin, että pian ei ainoastaan ulkomainen vakauttamaton velka ollut suoritettu, vaan jäljelle ruvettiin vähentämään obligaatioiden uudistamista ja kuoletta-
maan niitä. Diskonttokorko aleni 11 prosentista 3 3/4 prosenttiin sen ollessa tänäpäivänä 3 1/2 %. Lainoja ryhdyttiin konvertoimaan ja arvo-paperit alkoivat tuntuvasti nousta.

Luonnollisesti monia muitakin uudistuksia tarvittiin tasapainon saavuttamiseksi valtion finansseissa. Jotkut koskivat verotusta, kir-

1) Budjetti on tuottanut seuraavat ylijäämät Salazarin finanssministeriksi tulon jälkeen:

1928 -29	275 milj.	escudoa
1929 -30	40 "	"
1930 -31	152 "	"
1931 -32	150 "	"
1932 -33	84 "	"
1933 -34	130 "	"
1934 -35 (18.kuuk)	317 "	"
1936	228 "	"
1937	212 "	"
1938	241 "	"
1939	154 "	"
1940	176 "	"
1941	195 "	"

janpitoa ja kansallisuusomaisuuden hallintoa; toiset olivat luonteeltaan enemmän taloudellista laatua, kuten luottosysteemin uudelleenjärjestely, Portugalin Pankin ja Caixa Geral dos Depositosin uudistus, rahanarvon vakauttaminen, setelinantossysteemin järjestely ja maatalous- sekä teollisuusluottojen aikaansaanti.

x x x

Kun valtion finanssit ovat riippuvaisia maan taloudellisista oloista, on luonnollista, että viimeainittuun Salazar myös joutui läheisesti kiinnittämään huomiotaan.

Portugalin uusi valtio (kuten portugalilaiset itse kansallisen vallankumouksen jälkeistä valtiotaan kutsuvat) on yhteistoiminnassa yksityisten kanssa maan talouselämän uudistamisessa ja pitää erehdyksenä valtion rajoittamatonta sekaantumista talouselämään. Tosin joidenkin maiden erikoiset taloudelliset olosuhteet ja ennenkaikkea talouspolitiikka pakottavat Portugalinkin valtion puuttumaan talouselämään haluttua enemmän. Siitä huolimatta periaatteena on, että jos valtio ryhtyy yrittäjäksi yksityisten sijasta se murskaa yksityisen aloitehalun. Aivan eri asia on valtiolle luonnostaan kuuluvat erilaiset tehtävät ja velvollisuudet, joiden suhteen Portugalissa hyväksyttiin joitakin vuosia ennen nykyisen sodan syttymistä 15-vuotissuunnitelma. Se koskee maanpuolustuksen lujittamista, teiden, siltojen ja satamien rakentamista, vesija sähkövoiman, puhelin- ja sähköliikenteen, julkisten palvelusten, alkeis-, teknillisen ja yliopisto-opetuksen kehittämistä.

Maailmassa tuskin lienee valtiota, joka harjoittaisi vapaa-kauppaa. Portugali on kuitenkin yksi niistä, joka koettaa olla vähiten protektionistinen. Salazarin mielestä äärimmäinen protektionismi on vakava erehdys, koska sille on yhdentekevää olosuhteet, jotka parhaiten soveltuisivat kansakunnan elintason ja koska se saattaa epäjärjestykseen kansantalouden häiriten inhimillistä hyvinvointia. Taloudellisten autarkioitten synty kaikkialla maailmassa joko itsepuolustukseksi tai vastavaikutukseksi muunkaltaisia autarkioita vastaan johtaa, sen sijaan että ratkaistaisiin nykyhetken kysymykset, uusien probleemien syntyyn vastaisuudessa. Näissä oloissa Portugali tekee parhaansa taistellakseen rajoituksia, tariffeja, kiintiöitä ja valuuttasäännöstelyjä vastaan. Tällä hetkellä Portugali onkin ainoa maa Euroopassa, joka ei ole asettanut ulkomaisen valuutan kauppaa - joitakin vähäisiä rajoituksia

huomioimatta - valvonnan alaiseksi.

Toinen Portugalin talouselämän elpymisen johtavista periaatteista on, että emämaan ja siirtomaitten talousjärjestelmät täydentävät toinen toistaan. Tämän periaatteen tuloksina ovat preferenssitullit sekä muut keskinäiset etupikeudet, joita ei voida ulottaa ulkomaita koskeviksi. Koordination tarkoituksena on estää ulkomaista kapitaalia hallitsemasta siirtomaita niiden imperiumin kustannuksella. Siten ulkomainen pääoma siirtomaissa pakoitetaan työskentelemään Portugalin kansantalouden eduksi.

Tämä valtion osuudesta. Talouselämän uudelleenjärjestely ei Portugalissa suinkaan kuulu vain valtiolle: yksityisellä on omat velvollisuutensa korporatiivisen organisaation jäsenenä. Nykyinen tasavalta on nimenomaan korporatiivinen valtio, joskaan korporatiivista organisaatiota ei ole, eikä aiotakaan, toteuttaa kaikilla poliittisen, taloudellisen ja henkisen toiminnan aloilla.

Tämä korporatismi on yksi uuden regimen kulmakivi. Salazar on sitä mieltä, että koska kunkin valtion on nykyisin huolehdittava talouselämänsä järjestämisestä, on se mahdollista vain korporatiivisen järjestelmän pohjalla, ellei haluta turvautua suorastaan valtiojohtaiseen talouteen. Korporatiivisen järjestelmän avulla valtio voi korjata tuotannollisen toiminnan tulokset sekä kannustaa yksityistä omistusoikeutta, aloittekykyä ja kilpailua silti omaa auktoriteettiään menettämättä. Kysymys on vain siitä, mihin saakka ja millä tavoin valtio voi sekaantua taloudellisen elämän kulkuun.

Tähän Salazar vastaa, että jos korporatiivista järjestelmää sovelletaan tuotantoon valtion valvonnan alaisena, tulee siitä itsensä hoitava talous, jonka puitteissa rehellinen ja spekuloinaton kilpailu on mahdollinen. Täten vahvistetaan pääoman ja työn etuja sekä ylläpidetään tasapainoa niiden välillä.

Korporatiivinen organisaatio ei ole Portugalissa pakollinen kuin muutamissa tapauksissa, joissa tuotanto muuten voisi lamaantua. Tarkoitus on, että terve kilpailu vallitsisi ja yksityinen initiaatiivi kehittyisi vapaasti. Valtio pidättyy korporatioiden johtamisesta ja ainoastaan valvoo, että lakia valvotaan ja yhteiset huomioidaan.

Korporatismiin käytännöllisistä saavutuksista Portugalissa todettakoon, että tärkeimmillä toiminnan aloilla on muodostettu järjestöt, jotka ovat säännöstelleet tuotannon, kaupan, työpalkat ja työh-

dot. Työttömyys on kriisienkin aikana suurin piirtein vältetty.

x x x

Onko Portugalin valtiolla poliittista ideologiaa? Toisin sanoen, myöntääkö se tiettyjen periaatteiden olemassaolon ja puolustaako se niitä? Salazar vastaa myönteisesti, koska kukin valtio noudattaa tiettyjä periaatteita, joista se ei ole suostuvainen luopumaan.

Siten jokaisella uuden Portugalin kansalaisella tulee olla selvä käsitys maastaan ja kansallisesta yhteenkuuluvaisuudestaan, perheestä yhteiskunnallisen elämän kulmakivenä, auktoriteetista, henkisistä arvoista ja kunkin yksilön oikeuksista, oikeudesta tehdä työtä ja uskonnosta. Sen vuoksi nykyinen regime vastustaa kaikenkaltaista kansainvälisyyttä, kommunismia, sosialismia ja kaikkea, joka saattaisi jakaa tai hajottaa perheen. Lisäksi se vastustaa luokkataistelua, uskonnottomuutta, materialistista elämäntapaa ja valtaa oikeuden edellä.

x x x

Uusi hallitusmuoto vuodelta 1933 on miinikään Salazarin käsialaa. Se yhdessä siirtomaalain kanssa muodostaa Portugalin poliittisen ja sosiaalisen rakenteen perustan. Portugali kuuluu siten maihin, jolla on kirjoitettu ja definiitivinen hallitusmuoto.

Hallitusmuoto eroaa muitten maiden hallitusmuodosta sikäli, että se on sekä luova että didaktinen. Se ei työdy vain säätämään valtion organisatiota ja määräämään kansalaisten oikeudet, vaan se määrittelee tietyt periaatteet, jotka säätävät sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset uudistukset. Täten sen erikoisuus on enemmän ideologisessa kuin poliittisessa rakenteessa.

Hallitusmuodon pääpiirteitä mainittakoon, että valtion päämies valitaan seitsemäksi vuodeksi suoranaishallinnalla äänestyksellä. Kämareita on kaksi, joista edustajat toiseen valitaan. Käytännössä kuitenkin nämä 90 edustajaa nimeää pääministeri Salazar kansallisen unionin jäsenistä (puolueita ei ole, vaan on ainoa laillinen puolue tai paremminkin liike sanottu União Nacional). Hallituksen nimittää presidentti, jolle vain se on vastuussa ollen siten riippumaton eduskunnan äänestyksestä. Lait säätää hallitus ja eduskunta, mutta käytännössä viimeainitun tehtävät rajoittuvat konsultatiiviseen toimintaan. Tuomioistuimet ovat riippumattomia.

Tämän ohella on syytä erikoisesti kiinnittää huomiota halli-

tuosmuodon niin sanoakseni henkiseen taustaan. Se merkitsee, että Portugali on anti-parlamentaarinen, anti-demokraattinen ja anti-liberalistinen. Se haluaa nimenomaan olla korporatiivinen valtio.

Portugali on anti-liberalistinen sen vuoksi, että se haluaa taata niiden vapauksien olemassaolon, joita Salazarin mukaan niin kutsutut demokraattiset regimet Englantia, Sveitsiä ja Pohjoismailta lukuunottamatta eivät ole pystyneet kansalle takaamaan. Anti-demokraattinen on Portugali siksi, että maan entinen demokratismi, jolla näennäisesti oli kansan kannatus ja jota kansaa se väitti edustavansa, muisti massoja vain kännestyksen aikana, sen sijaan että nykyinen valtio haluaa, kuten Salazar mainitsee, "nostaa, kasvattaa ja pelastaa kansan plutokratian orjuudesta." Edelleen hän huomauttaa, että "luulla kansan vapauden olevan sidotun demokratismiin tai parlamentarismiin on samaa kuin olla sokea sille todistusaineistolle, jonka historian kunkin aikakauden poliittinen ja sosiaalinen elämä tarjoaa."

x x x

Pari sanaa vielä Salazarista. Hän on syntynyt v.1889 pohjois-Portugalissa. Isänsä oli talonpoika. Ennen poliittiseen julkisuuteen astumista Salazar toimi finanssi- ja taloustieteen professorina Coimbran yliopistossa, jossa pian saavutti kuuluisuutta. Hänet valittiin kansanedustajaksi v.1921, mutta yksi käynti eduskunnassa riitti hänelle palatakseen Coimbraan. Vuoden 1926 ^{sotilas-} /vallankumous tarvitsee hallitukseen finanssi- ja talouserikoistuntijaa. Salazar noudattaa kutsua ja saapuu Lissaboniin, mutta palaa jo viiden päivän kuluttua pettyneenä takaisin. Hän huomaa, että sisäiset edellytykset hedelmällisen työn syntyäiseksi hallituksen keskuudessa puuttuvat ja että hänen hetkensä ei vielä ole koittanut. Kestää vielä lähes kaksi vuotta, ennenkuin hän lopullisesti vastaanottaa finanssiministerin salkun, ei pelkästään finanssiministerinä, vaan finanssiennustajana ja finanssidiktaattorina. Ja vuonna 1932 ottaa hän myös ulkonaisesti hallitukset ohjat käsiinsä.

Salazar on maansa diktaattori, mutta hän on valistunut diktaattori, kuten hänestä on sanottu. Hän on ennen kaikkea kunnian mies, täysin rehellinen ja vilpitön pyrkimyksissään. Sanalla hän epäilemättä on aikakautemme suurimpia valtionmiehiä, mikä tunnustus hänelle on kaikkialla annettu. Politis ylistää Salazaria poliittisen ja taloudellisen järjestelmän luoja, joka järjestelmä voi palvella muuta maail-

maa näytteenä modernin valtion korporatiivisesta luomisesta. Ja Jacques Bainville mainitsee teoksessaan "Les Dictateurs" Portugalin diktatuurista, että se on "la plus honnête, la plus sage, la plus mesurée d'Europe, en même temps qu'une des plus fermes et des plus persévérantes dans ses applications."

Salazar on pitänyt koko joukon puheita, joihin sisältyy hänen toteuttamansa uuden valtion poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset, henkiset ja siveelliset suunteviivat. Nämä puheet, jotka sinänsä eivät ole vain huomattavan valtiomiehen mielipiteiden ilmauksia vaan klassillisen kielenkäytön mestriteoksia, on julkaistu kaikilla suurimmilla kielillä. Kun ne sisältävät runsassti mielenkiintoista luettavaa ja kaiketi opittavaakin, suosittelisin lämpimästi tämän kirjan suomentamista. Sen saksankielisen laitoksen nimi on "Portugal, das Werden eines neuen Staates." Kustantaja on Essener Verlagsanstalt.

V.a. Asiainhoitaja:

Antti Piipari

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 12.

V. a. Asianhoitaja Pohjanpelto.

13/10-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 12 p. lokakuuta 1942.

N:o 672/169

25 253 Sal 42
21/10-42 - -

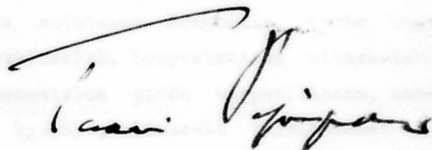
5 C20

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 12:
Portugali Englannin puristuksessa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

25/253 Sal. 1942

Lisboa SSA OLEVA LAHETYSTÖ Salainen.
 RAPORTTI n.o 12. 2/10 -42
 Lisboa ssa 12 p:nä loka kuuta 1942 5. 620.

Asia: Portugali Englannin puristuksessa.

Englannin suurlähettiläs Sir Ronald Campbell palasi viikko sitten Lontoosta. Pari päivää myöhemmin hänen tiedetään käyneen - ilmeisesti Lontoossa annettujen ohjeiden mukaisesti - Salazarin luona, jolle Sir Ronald esitti erittäin jyrkkään sävyyn laaditun vaatimuksen. Salazar kuitenkin hylkäsi sen.

Espanjan lähetystön taholta väitetään, että Salazar olisi Sir Ronaldin vaatimuksen jälkeen kohta soittanut Francolle, mutta tuntuu tämä allekirjoittaneesta epätodennäköiseltä. Lyhytaikaisen ultimaatum vallitessa voi pikaista puhelinkeskustelua pitää tarpeellisena, mutta kun sellaisesta ei ollut sentään kysymys, lienevät valtiomiehet käyttäneet luotettavampia ajatuksenvaihtoteitä.

Mitä vaatimuksen sisältöön tulee, on siitä toistaiseksi ollut mahdotonta saada tarkempaa selkoa. Kuten Ministeriölle osoittamassani sähkössä mainitsin, arvellaan akselipiireissä, että kysymyksessä olisi joko tukikohtien myöntäminen toisen rintaman luomista silmäläpitiäen Portugalissa, tai tukikohtien luovuttaminen Mosambikissa. Viime mainittuun liittyisi elimellisesti Mosambikin -Angolan rautatien militaarinen käyttöoikeus, jota Englannin taholta on tiettävästi jo kahteen kertaan vaadittu, mutta minkä Salazar niinkään on kieltänyt. Tämä rata, joka kulkee Belgian Kongon ja Rhodesian kautta, tarjoaa edullisen kuljetustien Afrikan halki, jolloin välttyään pitkistä ja japanilaisten uhkaamasta reitistä Kapin kautta.

Kun lisäksi Saksan eilinen erikoistiedonanto tietää kertoa saksalaisten vedenalaisten esiintymisestä ensi kertaa Kapkaupungin edustalla, tulee Angolan Mosambikin rata yhä tärkeämmäksi liittoutuneille.

JAKELUOHJE:

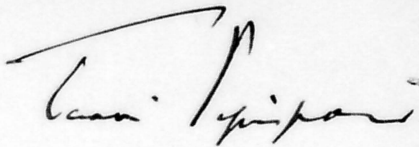
Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
 Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.
 Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.
 Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Suoranaisessa suhteessa Portugalin ulkopoliittisten huolien voi nähdä kasvavan.

V. a. Asiamieshoitaja:

Fyodorakylä
LINNIEN IBANK

1

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti nro 13.

V. s. asiantuntija Pohjampala.

24/10-42.

S a l a i n e n .

SUOMEN LÄHETYSTÖ

№: 722/178

Lisboassa, 24 p. lokakuuta 1942.

AINMIN 1942
26 253 Sal 42

3/11-42 - -

5 Clo

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 13:

Keskustelu Ranskan asiainhoitajan kanssa.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseeni vakuutus.

V.a. Asiainhoitaja:

Tuomi Piiponen

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Lisboassa 24 p:nä loka kuuta 1942

26 253 Sal 42

Asia: Keskustelu Ranskan asiainhoitajan
kanssa.

3/11-42

5 C20

Kuten Suomenkin lehdissä näkyy mainitun, on Ranskan tšekäläinen lähettiläs François Gentil siirretty suurlähettilääksi Buenos Airesiin ja hänen seuraajakseen Lisaboniin nimitetty kabinetin valtiosihteeri Gérard.

Ministeri Gentil on jo poistunut Lissabonista, mutta Ranskan asiainhoitajalta juuri kuulen, että ministeri Gérard tuskin on odotettavissa tänne ennen marraskuun loppua, koska hän Lavalin "oikeana kätenä" ei tällä hetkellä (työmiesten värväys Saksaan, Dakar) voi jättää Vichytä.

Kun lausuin ihmettelyni, että "Lavalin jälkeen seuraava mies Ranskassa" - kuten asiainhoitaja Baraduc mainitsi - lähetetään suhteellisesti niin vaatimattomaan paikkaan kuin Lissabon, huomautti M. Baraduc, että Laval pitää Lissabonia erittäin tärkeänä. Oletankin Lissabonin yleisen huomiopaikan lisäksi Ranskalle nimenomaan olevan merkityksellisen siksi, että tiedän Ranskan lähetystön pitävän olosuhteiden pakosta täällä yhteyttä taloudellisissa asioissa Englannin suurlähetystöön. Kyseessä ovat lähinnä navicerit Ranskaa ja Marokkoa varten.

Sen sijaan sopivan miehen löytämisessä Buenos Airesiin on käyty vaikean prosessin läpi. Suurlähettiläs Peyrontonin erottua huhtikuussa Lavalin valtaantulon johdosta on Argentiinaan koetettu löytää pystyvää miestä, joka samalla olisi Lavalin politiikalle solidaarinen. Tämä sinänsä ei olisi tuottanut vaikeuksia, mutta kun lähtöön Clipperillä Lissabonista vaaditaan englantilaisten suostumus, jouduttiin vaeltamaan koko sarjan ehdokkaita läpi, kunnes lopulta päädyttiin Gentiliin, jonka lähdölle englantilaiset antoivat siunauksensa. Hänen nimittämisensä Buenos Airesiin puolustaa paikkaansa sikäli, että hän tuntee vanhastaan Etelä-Amerikan olot. Vasta 2 vuotta sitten hän tuli Montevideosta Lissaboniin.

Mainittakoon muuten, että suurlähettiläs Gentil on harras Suomen

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ystävä. Ollessaan päivää ennen nimitystään lounaalla luonani hän kertoi Venäjän vallankumouksen jälkeen matkustaneensa Suomen kautta kotiin viipyen Suomessa jonkun aikaa. Tällöin hän jo oli ihastunut maahamme seuraten siitä lähtien suurella myötätunnolla edistymistämme ja kohtaloitamme.

x x x

Tiedustelin asiainhoitaja Baraduciltä käsitystään Dakarista.

Hän piti Ranskan asennetta viisaana sikäli, että se oli evännyt saksalaisten joukkojen tulon Dakaria ja Casablancaa puolustamaan. Kun ne eivät ole saksalaisten tukikohtia, ei anglosaksilaisilla pitäisi olla veruketta hyökätä Dakarin kimppuun. Ranska on lisäksi antanut poutta asenteelleen lähettämällä lisäjoukkoja ja piti M. Baraduc Dakarin militääristä asemaa vahvana. Hän ei sanonut tietävänsä sinne keskitettyjen joukkojen vahvuutta, mutta totesi niiden olevan "très considérable".

Puhuteltavani olikin taipuvainen henkilökohtaisena mielipiteenä luulemaan, ettei Dakaria uhkasi välitön vaara huhuista huolimatta. Hän nimenomaan huomautti, että jos kyseessä olisivat englantilaiset joukot, olisi tilannetta arvosteltava pessimistisemmin, mutta kun anglosaksien Afrikan länsirannikolle keskitetyt joukot on kokoonpantu amerikkalaisista kontingenteista, on aihetta suhtautua asiaan rauhallisemmin.

M. Baraduc arveli amerikkalaisten joukkokeskitysten tässä vaiheessa merkitsevän huoltoyhteysien luomista Afrikan mantereeseen halki sekä Tsadjärven että Belgian Kongon kautta. Niilin armeijaan. Myöskin tukikohdina Saksan sukellusvenesotaa vastaan niillä on merkityksensä.

V.a. Asiainhoitaja:

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: Geo.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 14.

V.a. asiamies Pöytäkirja.

7/11 42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 9 p. marraskuuta 1942.

N° 769/187.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 27/253 Sal		42
2/11-42	No -	Litt. -
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	Colo	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 14:
Hajatiistoja.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taan Piipens

Herra Ulkoasiainministeri

R. Witting,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö . ULKOASIAINMI Salainen.

RAPORTTI n:o 14

Lisboa ssa 7 p:nä marras kuuta 19 42

Asia: Hajatietoja.

27 / 253 Sal 42		
2/11-42	N:o -	Liik -
RYHMÄ	GAATO	ASIA
5	020	

Kuluvan marraskuun 1 päivänä suoritettiin Portugalissa vaalit parlamentin 80 jäsenen valitsemiseksi. Meikäläinen ei voi ottaa tällaisia "vaaleja" täydestä, jossa ehdokkaat etukäteen tiedetään. Kun ainoa laillinen puolue on União Nacional, jonka vaalilista sisältää nuo 80 armoitettua, ei muiden valitseminen voi tulla kyseeseen. Tosin äänestäjä saa vaalilipussaan äänestää joitain muita henkilöjä, mutta kun mitään järjestettyä vaalikampanjaa ei toisten hyväksi ole, on kaikki yritykset União Nacionalin eli Salazarin listan horjuttamiseksi tuomittu alunperin epäonnistumaan.

Ettei mitään yllätyksiä sattuisi, on äänioikeutta lisäksi suuresti rajoitettu. Vain tietyt ehdot täyttävät henkilöt saavat äänestää, jolloin vissin ijan saavutus ei sinänsä tuo äänioikeutta. "Ehtojen" väitetään olevan sellaisia, että ylipäätään vain pesunkestävät nykyisen järjestelmän kannattajat läpöisevät sihdin.

Niinpä Lissabonissa, joka sentään on liki miljoonakaupunki, saa vaaleissa äänensä kuuluville vain 168,730 henkilöä. Heistä kävi konnaista 130,150 urnalla.

Edustajat valitaan 4 vuodeksi kerrallaan.

x x x

Yli puolen vuoden ajan on täällä käyty sitkeitä neuvotteluja Yhdysvaltain ja Portugalin välillä kauppasopimuksen aikaansaamiseksi. Parhaillaan oleskelee Lissabonissa m.m. Export & Import Bankin johtaja Pearson, jonka oletetaan tänne saapuneen neuvottelujen takia.

Yhteisymmärrykseen ei ole kuitenkaan vielä päästy, koska molemmat puolet lienevät asettaneet liiallisia vaatimuksia. Amerikan taholta lienee kyseessä Portugalin ja sen siirtomaiden tuotteiden osto siinä määrässä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

rin, että akselivaltojen ostoja Portugalista vaikeutettaisiin. Samassa yhteydessä on esitetty portugalilaisille, että heidän omasta takaa tulisi rajoittaa kauppaa Saksan kanssa ja estää saksalaisen kapitaalitoiminta alueellaan. Portugalin taholta on nämä esitykset kuitenkin torjuttu.

Mikäli olen kuullut, haluaisi Amerikka Portugalista m.m. 1,100 tonnia tinaa, mikä suurin piirtein vastaisi koko vuoden 1941 vientiä ja merkitsisi sitä, ettei Eurooppaan jäisi mitään myytäväksi. Amerikalle arvellaan myönnettävän n. 500 tonnia, mikä sekin tavattomasti kiristäisi jo ennestään verenvähyyttä kärsiviä tinamarkkinoita. Sodankäynnille tärkeätä korkkia tulee Amerikka myös ostamaan suuret määrät, mutta "puhdistuksesta" ei voi olla kysymys.

Sardiineja haluaisi Amerikka ostaa vuodessa 500,000 laatikkoa, kun taasen Englannin päämäärä on 750,000 ja Saksan 1,250,000 laatikkoa. Vuotuistuotanto on noin 1,700,000 laatikkoa, joten tässäkin syntyy ankara kilpailu. Sardiineja on kuitenkin saatavissa vain peltitoimituksia vastaan, mitkä Saksa puolestaan on järjestänyt. Saksaan onkin viety jo 250,000 laatikkoa, t.s. 25 milj. rasiaa.

Portugali on esittänyt Amerikalle vaatimuksia m.m. 3,000 tonnin kumin, 60,000 tonnin raudan ja 21,000 tonnin laivarakennuslevyjen saannista.

Neuvottelujen kuluessa tehtiin vastikään sopimus 3,560 tonnin volframmyynnistä Amerikkaan. Joskin tämän sopimuksen voimaantulo riippuu kauppasopimuksen aikaansaamisesta, asetettiin se kokeeksi voimaan. Sopimuksessa ei Portugalin taholta sitouduta toimituksiin, vaan taataan ainoastaan vientiluvat sanotulle määrälle. V. 1941 nousi volframin vienti 5,235 tonniin. Sodan puhkeamisen jälkeen on volframin hinta noussut lähes 20-kertaiseksi.

Kun Englannin ostoja Portugalista rasittaa 3,5 miljardin escudon velkataakka, arvellaan Mr. Pearsonin yrittävän rahallisesti pönkittää liittolaistaan. Tehtävä ei muodostune helpoksi, koska Portugali suurten dollarireserviensä takia ei kaupassaan Amerikkaan kanssa hyväksy vaihtovälineeksi muita kuin escudoja.

V.a. Asiamiehittäjä:

Carl G. Gundersen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 15.

V. a. asioinhoitaja Pohjanpalo.

8/4-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 9 p. marraskuuta 1942.

N° 470/188

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
28 / 253 Sal 1942.		
2/11-42	No -	Liik. -
RYHMÄ	OSAHO	ASIA
5	C20	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 15:
Sisäisiä levottomuuksia Portugalissa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Teori Piiponen

Herra Ulkoasiainministeri

R. Witting,

HELSINKI.

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 15

Lisboa:ssa 8 p:nä marras kuuta 19 42

Asia: Sisäisiä levottomuuksia Portugalissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
28/253 Sal		42
21/11-42	Ne -	Litt -
TYHÄ	OSASTO	ASIA
5	C20	

Viimeisten viikkojen aikana on Lissabonissa työväestön keskuudessa ruvennut ilmenemään yhä kouraantuntuvampaa tyytymättömyyttä puhjeten siellä täällä lakkoiluksi.

Tapaukseen kannattaa kiinnittää siitä syystä huomiota, että toisaalta lakkojen tekeminen on laissa kielletty ja toisaalta levottomuuksien syynä on työväestön etuja syvältä riipaisevat seikat, jolloin tilaisuutta on käytetty hyväksi rauhattomuuden lietsomiseksi ulkoapäin.

Levottomuuksien sarjan aloittivat 19/10 Lissabonin raititeiden korjauspajojen työlläiset. Sitä seurasi puhelinyhtiön henkilökunnan, laivaveistämöiden ja korjauspajojen työlläisten sekä erinäisten pikkuliikkeiden työväestön ja henkilökunnan lakkoilu. Yleensä on töihin palattu nopeasti ja melakatkin ovat rajoittuneet pikku kahakoiksi ja ikkunarutujen rikkomiseen. Ilmassa on kuitenkin ollut jännittyneisyyttä etenkin kun julkisesti kuiskailtiin vesi-, kaasu- ja sähkölaitostyölläisten yhtyvän lakkoiluun. Pidätettyjä on joitakin satoja ja on ne, kumma kyllä, viety ~~ministry~~ laivalle, joka on ankuroituna Tagusjoella.

Ennättääkseen tapauksien edelle tai ainakin välttääkseen suurempia katastrofeja hallitus antoi 2/11 kiireesti asetuksen, jonka mukaan julkisia palveluksia suorittavien laitosten työväestö ja henkilökunta voidaan työhönsä mobilisoida, jolloin he tulevat sotilaslain alaisiksi.

6/11 julkaisi hallitus lisäksi kaikissa maan lehdissä tiedonannon, jossa se sanoo mitä ankarimmin toimenpitein tulevansa tukahduttamaan lakkoyritykset. Sitä ennen ei lehtien sallittu sanallakaan mainita levottomuuksista. Tiedonannossa sanotaan suoraan, että kyseessä ovat järjestetyt mielentoimet. Niihin on valittu yrityksiä, jotka tuntevat luokkataistelun strategian. Nämä teot, jotka jo normaaliaikoina ovat rikollisia, ovat nyt sitä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

moitittavimpia, koska ne eivät vain vahingoita maan moraalista yhteyttä, vaan myös, koska ne haittaavat sodan jo heikentämää talouttamme. Lopuksi tiedonannossa huomautetaan, että lakkoliike on aiheeton, eikä sen tarkoituksena ole kuin järkyttää taloudellista ja yhteiskunnallista järjestystä sekä häiritä työntekijäin itsensä kustannuksella kansallisen vallankumouksen eteenpäinmenoa.

Joskin on vaarallista mennä liian nopeasti arvostelemaan vieraan maan sisäisiä oloja, luulisin vuoden oleskelun jälkeen kuitenkin voivani väittää, että lakkoiluun on kyllä omat syvät syynsä.

Jo pidemmän aikaa on täytynyt ihmetellä, millä työväestö palkkojen kurjuuden ja hintojen alinomaisen nousun takia voi edes vaatimattomimmalla tavalla tulla toimeen. Maatyöläinen ansaitsee keskimäärin 8 - 9 escudoa päivässä (noin 16 - 18 suomenmarkkaa), rakennustyöläinen 12 ja tehdastyöläinen 15 - 16 escudoa. Kun perheet ovat yleensä lapsirikkaita, ei ulkomaalainen voi käsittää, että tuolla palkalla voi perheensä pitää edes hengissä, puhumattakaan vaatetuksesta. Tosin portugalilainen työmies elää alimmalla kuviteltavalla eurooppalaisella elintasolla pääravintonaan kuiva kala ja voiton leipä, mutta niinkin kysymys toimeentulosta jää arvoitukseksi.

Lakkoliike on siten kytketty kiinteästi yhteen hintapolitiikan kanssa. Vain julkisten palvelusten kuten sähkön, veden, kaasun ja juna-y.m. raitiotielippujen hinnat ovat entisellään. Sama on laita vuokrien suhteen. Mutta ravinto- ja vaatetustavarain alalla ovat hinnat ylipäätään valtavat. Vain joissakin poikkeustapauksissa on hintasulku toteutettu. Hallitus ensi kädessä on vastuussa avuttomasta hintasulkupolitiikastaan ja kun toiselta puolen palkkoja ei ole yleensä sallittu nostaa, on nähdäkseni pohjimmaisena syynä nykyiseen tilanteeseen riittämättömät toimenpiteet valtiiovallan taholta työväestön elintason nostamiseksi.

Suurta tyytymättömyyttä on työväestön keskuudessa herättänyt myös joitakin kuukausia sitten annettu eläkelain määräys, jonka mukaan työmiehen on luovutettava puolet ylityö-palkastaan eläkekassalle. Työväestö kuulee ja lukee lehdistä, että eläke-y.m. valtion erikoiskassat ja rahastot ovat tulvillaan rahaa, mutta työväestön ja köyhien hyväksi niistä liikenee niin mitättömän vähäsen. Sen takia kassalle luovutettuja palkkarahoja pidetään menetettyinä.

Kun sitten raitiotiekonepajojen työläisten lakko 19/10 puhkesi, ei sitä tšekäläisten ulkomaalaisten tarkkailijoiden keskuudessa ihmetelty (oikeutuksesta en puhu mitään, koska työväestöllä on ammattijärjestönsä), sil-

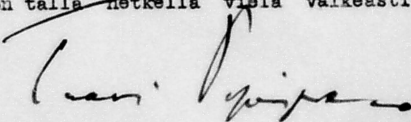
lä työläisten palkankorotusvaatimusta oli jo pitkälti harkittu ilman näkyvää tulosta. Komitea, joka varta vasten oli asetettu työläisten vaatimuksia tutkimaan, ei kahdessa kuukaudessa antanut kuulla itsestään. Jotta näissä oloissa tyytymättömyys sai ilmaisunsa lakon muodossa, ei ole kummeksittavaa.

Mutta kieltämätöntä on, että ulkopuolisella kiihotuksella on levottomuuksissa osansa. Akselipiireissä väitettiin alunperin, että listoja ovat englantilaiset, koska lakot sattuivat useimmiten heidän kontrolloimissaan laitoksissa tai liikkeissä. Saattaa niin ollakin, koska olojen epäjärjestyksen Portugalissa voi todistaa olevan Englannilla muttei Saksalle suotavan. Johtopäätöksen veto sattuneiden tapausten perusteella on kuitenkin käsittääkseni liian höllä, koska englantilainen kapitaali dominoi Portugalissa niin laajalla alalla.

Omasta puolestani kallistuisin paremminkin luulemaan, että kommunistisilla kiihoittajilla on suurimmat ansiot ja että soveliaan työmaa on löydetty englantilaisperäisissä firmoissa, joko johdon tietämättä tai tieteen. Suuret luokkaerot ja työväestön kurja taloudellinen ja sosiaalinen asema tarjoavat täällä kyllä kommunismille vastaanottavaisen maaperän. Tämän oivaltaen Portugalin hallitus ei ole koskaan tunnustanut Neuvostoliittoa eväten johdonmukaisesti venäläisiltä maahantulon tai edes kauttakulun.

Kun rakoileminen työrintamalla on täten päässyt alkuunsa, tulee sitä olemaan vaikea hallituksen uhkauksista huolimatta tukahduttaa ilman että sen primäärinen syy, työväestön riittämätön palkkaus, jätettäisiin huomioionottamatta. Niin ollen on odotettavissa, että palkkoja ruvetaan pitkin linjaa kohentamaan. Olen kuullut, että eräät yritykset ovat siihen jo ryhtyneet. Lakkojen taloudellinen puoli saataneenkin selvitettyä maan talouselämää vakavammin rasittamatta, mutta miten syvällä poliittisilla tekijöillä on juurensa (ja niiden olemassaolo on varma, kuten hallituksen tiedoituksessakin todetaan), on tällä hetkellä vielä vaikeasti nähtävissä.

V.a. Asiainhoitaja:

P.S. Ylläolevan tultua jo kirjoitetuksi kuulen tänään, sunnuntaina, radion välityksellä uutisia amerikkalaisten maihinnoususta Pohjois-Afrikassa. Olikohan näillä tapahtumilla jotain yhteyttä? Kun anglosakseilla on kaikesta

päätteen aikomuksenaan toisen rintaman vipuaminen ylöspäin Välimereltä käsin, voi Portugalikin joutua pyörteeseen mukaan. Mitä epäyhtenäisempi maa, sitä helpompi saalis. Kun tämän raportin täytyy joutua huomiseen kuriiripostiin, en jouda nyt muulla taholla seulomaan tätä ajatusyh- teyttä.

10.

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 16.

V. r. asiainhoitaja Pohjanpalo.

14/4-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 14 p. marraskuuta 1942.

n:o 784/192.

29 / 253 Sal. 42

24/11-42 - Lit. -

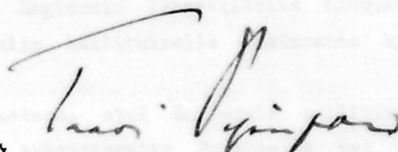
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	620	

Herra Ministeri,

Lähetän ohelena kunnioittavimmin raporttini n:o 16:
Portugali nykytilanteessa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R. Witting,

HELSINKI.

29 253 Sal 42

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYS ^{24/11-42} - SaTainen.

RAPORTTI n:o 16.

KYSELY	OSASTO	ASIA

Lisboa ssa 14 p:nä marras kuuta 19 42 5. 620.

Asia: Portugali nykytilanteessa.

Marokon ja Algerian miehityksen alkamisen yhteydessä julkaistiin tšekäläisissä lehdissä 9 p:nä marraskuuta Englannin Lisboan suurlähettilään virallinen nootti koskien Espanjan ja Portugalin asemaa uuden tilanteen valossa.

Portugalin osalta on nootti seuraavansisältöinen:

"Yhdistyneen Kuningaskunnan ja Portugalin välillä vallitsevien läheisten suhteiden johdosta, jotka perustuvat jo vuosisatoja vanhaan englantilais-portugalilaiseen liittoon, Englannin lähettiläälle Lisboassa on annettu tehtäväksi ojentaa Portugalin hallitukselle tiedonanto kyseessä olevista operatioista.

Portugalin hallitukselle taataan, että Englannin hallituksen vakaa aikomus (firm intention) on olla sekoittamatta Portugalia tai sen merentakaisia alueita näiden operatioiden aiheuttamiin vihamielisyyksiin, ja että Englannin hallitus ei suunnittele mitään sotatoimintaa, joka koskisi Portugalin emämaata tai siirtomaita."

Seuraavana päivänä eli 10/11 julkaistiin lehdissä presidentti Rooseveltin henkilökohtainen kirje presidentti Carmonalle. Roosevelt perustelee miehitystä sillä, että hän on saanut ehdottoman varmoja tietoja siitä, että Saksa ja Italia lähitulevaisuudessa aikovat miehittää Ranskan Pohjois-Afrikan alueet. Estääkseen tämän sekä taatakseen Amerikan kansojen puolustuksen on voimakkaita amerikkalaisia joukkoja lähetetty sanotulle alueelle. Carmonalle Roosevelt vakuuttaa kategorisesti, että amerikkalaisten joukkojen olo mainituilla alueilla ei missään muodossa merkitse toimenpidettä "Portugalin kansaa tai hallitusta vastaan tai Portugalin emämaata tai sen saaria vastaan."

Kummastakin dokumentista löytää heikkoja kohtia, jos selaista tahtoo etsiä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

.....

.....

.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

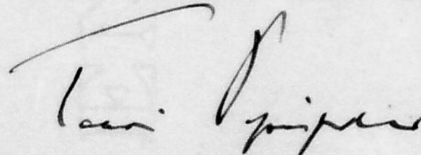
Presidentti Roosevelt on "unohtanut" ulottaa takuunsa Portugalin siirtomaihin ja Englannin nootissa puhutaan "vakaasta aikomuksesta." Huomennahan voi helposti väittää, että eilen minulla oli vakaa aikomus, mutta tänään sen toteuttaminen ei enää käy päinsä. Lisäksi ei voi olla kiinnittämättä huomiota, että Englannin nootissa Espanjalle annettu "juhlallinen takuu" on ehdotonta laatua. Silmiinpistävää eroa vakaan aikomuksen ja juhlallisen takuun välillä voi tosin - ja käsittäekseni syyllä - perustella sillä, että Portugalia ja Englantia yhdistää vanha allianssi ja että operatiot Pohjois-Afrikassa koskevat läheisemmin Espanjaa.

Oli miten oli, tosiasiaksi jäh, että uusi käänne sodassa ei ole täällä herättänyt hermostuneisuutta. Ja että Salazar on tämmöiseen tyytyväinen saatuihin vakuutuksiin osoittaa se, että ulkoasiainministeriön kansliapäällikön mukaan mitään lisäselvityksiä Englannilta ja Amerikalta ei tässä vaiheessa katsota olevan syytä pyytää.

Oman huvittavan väläyksensä Portugalin "puolueettoman" lehdistön todellisista tunteista antaa se voitonhurma, jossa lehdet piehtaroiivat etenkin alkupäivinä anglo-amerikkalaisten menestysten johdosta.

Lisboan lakkolevottomuudet, joista viime raportissani kerroin, on Salazarin ankarin toimenpitein nyttemmin kokonaan tukahdutettu. Yhä ilmeisemmäksi on käynyt, että takana ovat englantilais-kommunistiset aiheet, joiden on ollut helppo yllyttää työväkeä nälän vuoksi. Hallituksen prestigen nimessä Salazar on odottanut hetkisen ennenkuin pitkin linjaa palkkoja on ruvettu työnantajien ja -tekijöiden välisin sopimuksin nostamaan. Tällä hetkellä ei näillä levottomuuksilla voi nähdä olevan muuta yhteyttä eteläisempien tapahtumien kanssa kuin että Englannin intresseissä ylipäätään on rauhattomuuden lietsominen silloin tällöin Salazarin valtioruumiissa.

V.a.Asiainhoitaja:

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti: n:o 17.

V. a. asioinkohtaja Pohjanpelto.

16/10-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 786/193

Lisboassa 16 p. marraskuuta 1942.

30	253	Sal	13	42
24/11-42	-	UHT	-	-
...HEA	...ASTO	...AIA		
5.	820.			

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmoin raporttini n:o 17:
Eräs saksalainen käsitys tilanteesta.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiamiehittäjä:

Taanii J. J. J.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

30 253 Pal 42

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYS 29/11-42 - Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Lisboa ssa 16 p:nä marras kuuta 19 42 5.

REKLA	OKALFO	REMA
		Elo.

Asia: Eräs saksalainen käsitys tilanteesta.

Jouduin eilen Saksan ilmaisuusiamiehen luona keskusteluihin erään täällä puolivirallisessa asemassa toimivan saksalaisen kanssa (parooni Rheinbaben, Saksan Punaisen Ristin edustaja, Stresemannin aikuinen alivaltios sihteeri), joka arvioi nykyisen tilanteen seuraavasti.

Saksalla ei ole mitään aikeita siirtomaiden saamiseksi Afrikassa. Siellä olleet italialais-saksalaiset asemat olivat Saksan kannalta Euroopan etuvartioasemia, joitten hyväksikäyttämisen laiminlyöminen ajoissa lankeaa marsalkka Grazianin niskoille.

Saksan osalta on tilanteen avain Venäjän sotaretkessä. Jos Venäjä pystytään lyömään, ei mikään mahti maailmassa kykene uhkaamaan Saksan asemaa mannermaalla. Venäjä tarjoaa Saksalle sen Lebensraumin, raaka-aineet ja elintarvikkeet, joita ennen pyrittiin kalastamaan merien takaa.

Sen takia sodan kokonaisuutta silmälläpitäen toimenpiteet on keskitettävä Venäjän murskaamiseksi.

Pohjois-Afrikan alueiden täytyy ennen pitkää olettaa joutuvan anglo-amerikkalaisten valtaan. Joskin se tekee kipeää, ei se sodankäynnille ole ratkaiseva. Saksan täytynee tosin sen jälkeen lähettää joukkoja Italiaan sen selkärangan tukemiseksi.

Venäjän sotaretken suhteen puhuteltavani ei ollut pessimistinen. Hän sanoi sotatoimien hidastumisen Stalingradissa ja Kaukaasiassa joutuvan jälkihuoltovaikeuksista, jolloin ennen muita bensiiniin puute estää entistenlaisten suurhyökkäyksien toimeenpanon täysilukuisin mekaniisoiduin voimin.

V.a. Asiainhoitaja:

Caari Piipponen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomasedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomasedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 18.

V. a. puolesta Taja Pohjanpelto.

2/12-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 830/200.

33 / 25422	Lisäosa 7 p:nä joulukuuta 1942.	
16/12-42	-	-
RYHMÄ	OSASTO	OSIA
5.	620	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 18:
Presidentti Carmonan puhe.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiaihoidtaja:

Taru Piipen

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 33 254 Sal 42
Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Lisboassa 2 p:nä joulukuuta 1942

Asia: Presidentti Carmonan puhe.

Äsken valitun uuden parlamentin avajaisistunnossa 27/11-42 presidentti Carmona piti puheen, jonka ulkopoliittisessa osassa totesi mitkä suurimmalla mielihyvällä, että Portugali ylläpitää kaikkien kansojen, niinhyvän puolueettomien kuin sotaikäyvien kanssa - jolloin hän erikoisesti nimesi Brasilian ja naapurimaan Espanjan - samaa hyvää yhteisymmärrystä, molemmipuolista kunnioitusta ja ystävällisiä suhteita kuin aikaisemminkin. "On paikallaan", jatkoi Carmona, "vielä kerran alleviivata, että kun me olemme päättäneet tehdä tästä maasta rauhan keitaan, eivät vaikuttimena ole olleet itsekkäät laskelmat. Puolueettomuus säästää meille paljon uhreja ja siitä suhteellisesta rauhasta, jonka se meille tarjoaa, eivät hyödy vain portugalilaiset, vaan kakkien maiden asukkaat, jotka sodan kärsimysten vainoamina löytävät täällä yhden viimeisiä pakopaikkoja ja hyvän inhimillisen vastaanoton....."

Huomautettuaan siitä, että paavi oli äsken antanut tunnustuksensa ja siunauksensa Portugalin puolueettomuuden merkityksestä kaikille kansoille, Carmona sanoi, että tätä puolueettomuutta ovat "virallisin tiedonannoin kunnioittaneet kaksi suurinta sotaikäyvästä maasta, nimittäin Englanti, johon meitä sitovat läheisen ja vanhan allianssin siteet, sekä Amerikan Yhdysvallat, johonka suhteemme ovat aina olleet ystävälliset ja sydämelliset."

Carmonalle osoittamassaan puheessa huomautti kansanedustaja Ramires, että Portugali on päässyt sodan tähän vaiheeseen, itse maailmanpalloon joutumatta, kiitos sen korkean moraalisen arvonnannon, jonka se saavutti maailmassa toukokuun 28.päivänä^{x)} ja kiitos ulkopoliitiikan, joka on hankkinut Portugalin puolueettomuudelle kaikkien sotaikäyvien

x) Kansallisen vallankumouksen alkajaispäivä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tunnustuksen ja kunnioituksen.

Jos haluaa eritellä presidentti Carmonaa vakavan puolueetto-
muushengen läpikäymistä puhetta, on siinä kuitenkin löydettävissä ten-
denssi, joka viime aikoina on puuttunut hallituksen taholta tulleista
virallisista kannanilmaisuista. Carmona nimittäin puhuu kasvot Atlantil-
le päin tehden jos ei kumarruksen niin ainakin nyökkäyksen anglosak-
seille, mikä akselin taholta ei liene jäänyt huomaamatta. Sen suurem-
paa merkitystä ei asialla sinänsä ole. Lähinnä sitä voi pitää poh-
jois-Afrikan tapahtumien reaktiona Portugalissa.

V.a.Asiainhoitaja:

Teuvo Kumpulainen

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 19.

V.a. asiainhoitaja Pohjanpelto.

16/12-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 849/204.

Lisboassa 17 p. joulukuuta 1942.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
34 254 Sal 42
30/12-42 - -
5 C20.

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 19:

Keskustelu Saksan lähettilään kanssa.

Vastaanottaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Teori Pipponen

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

L i s b o a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Lisboa ssa 16 p:nä joulukuuta 1942. 34 254 Sal 12

Asia: Keskustelu Saksan lähettilään
kanssa.

30/12-42 -

5 C20

Kävin tänään tapaamassa parooni Hoyningen-Hueneä tiedustellakseni lähinnä mikä ennakkokäsitys hänellä oli ulkoministeri Jordanan Lisboaan näinä päivinä tapahtuvan vierailun syistä. Todettakoon, että vierailusta ei ole annettu tähän mennessä tietoja julkisuuteen sanomalehdistön välityksellä.

Parooni Hoyningen-Huene mainitsi tiedustelleensa asiaa joitakin päiviä sitten Salazarilta saaden vastaukseksi, ettei mitään akuuttisia asioita olisi vireillä, mikä vastasi myös parooni Hoyningen-Huenea omaa käsitystä. Tästä sähköitin eilen lyhyesti Ministeriölle. Vierailu on käsitettävä täysin normaaliksi kahden naapurimaan ulkoministerien välisen yhteydenpidoksi. Se on samalla vastaus Salazarin vuoden alkupuolella tekemään matkaan Sevillan. Jo aikaisemmin on ollut puhetta Serrano Sunerin vastavierailusta, mutta on se syystä tai toisesta lykkääntynyt. Jordana saapuu ylihuomenillalla (18/12) lähtien 21. päivän aamupäivällä, joten neuvotteluihin jää aikaa vain 2 kokonaista päivää. Saanen tilaisuuden niiden päätyttyä palata asiaan.

Portugalin ulkopolitiikasta kertoi puhuteltavani, että "se on hyvin yksinkertainen ja selvä." Salazarin pyrkimys on kaikin keinoin pysytellä sodan alkupuolella. Sodan alkuvaiheissa se oli vaikeampaa, koska perinteellisen liittosopimuksen perusteella Englanti harjoitti painostusta, mutta nyt täytynee Englanninkin tunnustaa, että Salazarin omaksuma neutraliteetikanta on Portugalille ollut ainoa ja oikea ratkaisu. Saksa ei puolestaan ole koskaan toivonut muuta kuin Portugalin puolueettomana pysymistä. Kun Portugali viime maailmansodassa oli Englannin aktiivinen liittolainen, oli allianssin takia pelättävissä samaten nytkin käyvän. Että näin ei ole tapahtunut, on tosiasia, jota Saksassa tervehditään erikoisella tyy-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksiin.

dytyksellä. Tässä valossa parooni Hoyningen-Huene sanoi pitävänsä Portugalin neutraliteettiasennetta itse asiassa "ein Bekenntnis zu Europa". Portugalilais-ten englantilaisystävällisyys on luonnollinen ilmiö sekä allianssin takia että Portugalia maantieteellisen aseman vuoksi. Atlantin valtiona. Sen sijaan syvemmästä englantilaisinnostuksesta ei lähettiläs ollut suinkaan vakuuttunut todeten m.m., ettei tässä maassa juuri kukaan ole vaivautunut edes oppimaan englanninkieltä. Likeisin henkinen kosketus on Portugalilla ollut Ranskaan, jo yksistään rotusyistä. Vastapainona englantilaisystävällisyydelle on taasen pidettävä sitä perinteellistä kommunismin vastustamista, joka näkyvän ilmenemismuotonsa saa säännöllisesti kerran viikossa radion välityksellä pidettävässä kommunisminvastaisessa puheessa.

Pohjois-Afrikan tapahtumien ei parooni Hoyningen-Huene uskonut aikaansaavan mitään ulkonaisia muutoksia Portugalin asemaan. Niin kauan kuin sota siellä jatkuu, pitää hän anglo-amerikkalaisten hyökkäystä Portugalia tai sen omistuksia vastaan laskelmien ulkopuolella. Esteenä olisi toisaalta Portugalin - Espanjan ystävyys- ja hyökkäämättömyyssopimus vuodelta 1939 ja akselijoukkojen marssin uhka Pyreneitten niemimaalle, ja toisaalta liittoutuneitten joukkojen, materiaalin ja kuljetuslaittojen riittämättömyys näin suureen operatioon. Samoin ei puhuteltavani pitänyt uhkaa Espanjan Marokkoa ja Tunisia vastaan luultavana, koska saman tien olisi miehitetävä koko Iberia. Mitä nimenomaan Azoreihin tulee, katsoi lähettiläs niiden merkityksen olevan anglo-amerikkalaisille toisarvoisen sen jälkeen kuin tarvittavat tukikohdat oli saavutettu Pohjois-Afrikassa.

Toisen rintaman luomisyritystä Eurooppaan Afrikan sodan jälkeenkään ei parooni Hoyningen-Huene puolestaan pitänyt Iberian niemimaalla otaksuttavana arvellen painostuksen etukädessä kohdistuvan Italiaan. Tästä lausunnosta on välillisesti havaittavissa, että puhuteltavani katsoo akselin olevan pakoitettun ennen pitkää jättämään Afrikan taistelutanner viholliselle.

Saman käsityksen lausui minulle suoraan tänään myöhemmin tapamani Saksan ilmailuasiainies, joka huomautti, että ajan mittaan ei anglo-amerikkalaisten kasvavaa painostusta voitane kestää.

V.a. Asiainhoitaja: *Caar. J. J. J.*

J.k. Kun ylläoleva oli jo kirjoitettu luen tämänpäiväisistä (17/12) tšekiläisistä lehdistä virallisen tiedonannon Jordanan huomisesta vierailusta. Samoin näen tähän tulleesta Helsingin Sanomista 12/12 Madridista lähetetyn uutisen samasta asiasta. - Tässä toistuu Salazarin Sevillan aikuinen näytelmä: vasta hänen sieltä palattuaan annettiin käynti lehdistä tällä tiedoksi, vaikka Espanjan lehdistö ja radio oli vierailusta puhunut päiviä ennen sen toteutumista.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisäosa olevan lähetysten raportti n:o 20.

V. a. asioin hoitaja Pohjanpelto.

18/12-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisbcassa 18 p. joulukuuta 1942.

N: 850/205

ULKOASIAINMINISTERIÖ
35 254 Sal 12
30/12-42 - -
5 Clo

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 20:
Amerikkalaisia mielialoja.

Vastaanottaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Caari Piipari

Herra Ulkoasiainministeri
R. Witting,

HELSINKI.

L i s b o a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Lisboa ssa 18 p:nä joulukuuta 1942

35 254 Sal

42

30/12-42

Asia: Amerikkalaisia mielialoja.

COAST
5 C 20

Eilen oli luonani päivällisellä eräs Amerikan tšekäläisen lähetystön virkailija (Mr. Riedel, meriasiaainavustajan sihteeri), jonka hyvin tunnen Berliinin ajoilta. Hän esitti suorasukaisesti mielipiteitä, jotka pääosaltaan ovat tunnettuja, mutta jotka amerikkalaisen nykyhetkellä esittämänä kannattaa panna paperille. Lisäksi olen taipuvainen antamaan hänen lausunnoilleen henkilökohtaista tilannekäsitystä laajemman kantavuuden, koska tiedän hänen käsiensä kautta menevän joukon tärkeitä raportteja.

Puhuimme ensin Suomesta. Vieraani sanoi Suomen ehdottomasti nauttivan jatkuvasti suuria, joskin väheneviä sympatioja Amerikassa. Nykyinen Amerikan lehdistön hiljaisuus Suomen suhteen on paras asiaintila. U.S.A. tulee joka tapauksessa olemaan voimatekijä rauhanteossa, jota Suomen ei pidä unohtaa. Saivatpa tapaukset minkä käänteeseen tahansa Suomen itsenäisyys tullaan turvaamaan.

Amerikkalaisten nykyinen liittosuhde Venäjän kanssa on kaikkea muuta kuin sydämellinen. Jos niin olisi asianlaita, olisi m.m. suhteet Suomeen aikoja sitten katkaistu. Sisimmässään amerikkalaiset vihaavat bolshevikkeja ja heitä siedetään nykyään vain, koska vuodattavat verta yhteisen asian puolesta. Venäläisten heikkeneminen soveltuu erinomaisesti amerikkalaisten laskelmiin, koska U.S.A. ei voi rauhanteossa sallia, että bolshevismille jäisi määräämisvalta Euroopassa. Sodan päätyttyä lasketaan Venäjän olevan siinä määrin nääntynyt, ettei se pysty vastustamaan Amerikan lisääntyvää dynaamista voimaa.

Idän sotänäyttämöllä jää tulos ratkaisemattomaksi, kuitenkin sikäli Saksan eduksi, etteivät venäläiset pysty suistamaan saksalaisia vallatuilta alueilta.

Saksaa ei tulla rauhanteossa paloittelemaan, vaan jää sille suunnilleen sotaa edeltänyt alue. Kuitenkin tulevat liittoutuneet pitämään

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkossainministeriön tiedotuksiin.

huolen siitä, ettei Saksa enää salassa pysty varustautumaan uutta hyökkäystä varten. Tämä toteutetaan kansainvälisen poliisivoiman turvin.

Puolan itsenäisyys tullaan palauttamaan samoin kuin yleensä muiden vallattujen maiden.

Sodan jatkuessa Amerikan ja Englannin välinen rivaliteetti kasvaa. Amerikka on nyt kertakaikkiaan heittänyt Monroe-opit yli laidan, ja koska Englanti ei pystynyt Versailiin jälkeen estämään Euroopan olojen huipentumista kaaokseen, on Amerikan puuttuttava aktiivisesti vastaisten olojen järjestelyyn.

Imperiumin kohtalo on tässä sodassa sinetöity. Sitä tullaan huomattavasti työstämään, ei vähiten Amerikan kustannuksella, joka sen jälkeen tulee saavuttamaan kiistattoman johtovallan maailmassa. Tämän oivaltan englantilaisten amerikkalaisia kohtaan tuntema tymeys ei suinkaan ole hälvennyt. Puhuteltavani meni jopa niin pitkälle, että väitti puolestaan amerikkalaisten pohjimmaltaan vihaavan englantilaisia.

Pohjois-Afrikan tapahtumista puhuteltavani mainitsi, että niin pian kuin Rommelin armeija on saatu kukistetuksi, ei kestä kuin pari viikkoa, kuin Tunisia on puhdas akselinjoukoista. Tämä sotanäyttämä on amerikkalainen "show". Amerikka tuskin tulee luovuttamaan kokonaisuudessaan pohjois-afrikkalaisen alueen takaisin. Sen tukikohdat ovat Amerikalle vastaisuudessa tärkeitä.

Sen jälkeen alkaa Italian suunnitelmallinen pommitus ja voi olla, että Italian kansa saa kolmessa kuukaudessa kyllikseen totaalista sodasta.

Sodan loppu ei amerikkalaisten laskelmien mukaan ole odotettavissa kuitenkaan kuin aikaisintaan talvella 1943/44, mutta todennäköisesti vasta 1944/45. Ratkaisuun tulee lähinnä vaikuttamaan se hirvittävä lentopommitus, joka Saksaa vastaan tullaan keskittämään. Tähän saakka sanci kertojani Amerikan teollisuuden kehittäneen soveliaat lentokonetyypit, joiden sarjavalmistus ensi vuonna saavuttaa ennenkuulumattomat mittasuhteet. Laivoja kykenee Amerikka myös rakentamaan nopeammissa tahdissa kuin Saksa niitä upottamaan.

Mitä Iberian niemimaahan tulee, näytti puhuteltavani vakavissaan pelkävänä, että vastaiskuna Afrikan tapahtumille saksalaisten joukkojen marssi Espanjaan ja samalla Portugaliin olisi odotettavissa. Kun kysyin olettiko hän Espanjan vastustavan tällaista operatiota, sanoi hän, että Franccon hallitus ei kiitollisuudesta Saksaa kohtaan^{x)} katsone voivansa aset-

^{x)} Tämän johdosta haluaisin huomauttaa, että tšekkiläisissä virallisissa saksalaisissa piireissä on toisenlainen käsitys espanjalaisesta kiitollisuudesta ja muistista.

tua aseelliseen vastarintaan ja että sininen divisioona oli myös paha enne.

Tiedusteluni Amerikan ja Englannin lähetystöjen välisestä yhteistyöstä Lisboassa sanoi vieraani, että se oli hyvin heikko. Englantilaiset suhtautuvat pidättyvästi amerikkalaisiin, josta esimerkkinä hän mainitsi, että Englannin uuden sotilasasiamiehen käydessä Esken ensivisiitillä Amerikan sotilasasiamiehen luona, ei englantilainen aivan ilmeisesti halunnut mitään uskoa amerikkalaiselle kolleegalleen. Vielä kuulin, että englantilaisten ja amerikkalaisten vakoiluverkosto Portugalissa on uskottoman laaja. Kuriositeetin vuoksi mainittakoon, että kertojani sanoi lähetystönsä hallussa olevan m.m. englantilaisten salaisen raportin "meine Kleinigkeitenista". Vielä mielenkiintoisemmaksi muodostuu dokumentti minulle syystä, että saan ylihuomenna siitä jäljennöksen!

V.a. Asianhoitaja:

Laari Vojelius

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 36:

V. a. asioinhoitaja Poljan palo.

28/12-42.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 361/208.

Lisboassa 28 päivänä joulukuuta 1942.

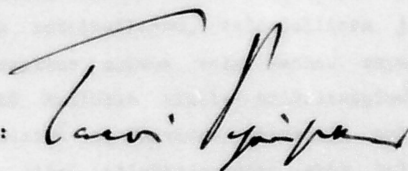
1 185 Sak 43		
8/1-43 - - -		
RYHMÄ	OSASTO	LOKKA
5.	620.	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 21:
Jordanan vierailu Lisboassa.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V. a. Asiasainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R. W i t t i n g,
HELSINKI.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Lisboa ssa 28 p:nä joulukuuta 1942.

Asia: Jordanan vierailu Lisboassa.

1	185 Sab.	43
8/1-43	-	-
VIKKA	OSASTO	-
5.	820.	-

Kreivi Jordanan ulkopuolella Iberian niemimaan rajojenkin suurta huomiota herättäneestä vierailusta on tapauksen likeisyyden vuoksi vielä vaikeata luoda yhtenäistä kuvaa. On olemassa monta kysymystä, joihin toistaiseksi on mahdotonta saada valaistusta. Kun virallinen kommunikeakin on tavanomaisen ylimalkainen, voi esittää vain arvailuja. Myöskin se seikka, että Jordana saapui Lisboaan 30-henkisen arvovaltaisen seurueen ympäröimänä, on omiaan hämmentämään selvän kuvan muodostamista. Tulee kysyneeksi, oliko tuo huomattavista sotilaallisen, taloudellisen ja kulttuurielämän edustajista kokoonpantu saattue mukana vain vanhaa espanjalaista lipistoa antamassa, vai tehtiinkö kullakin alalla erikoissopimuksia? Sanon kohta, että tällä hetkellä asioita seuraavissa piireissä kalistutaan luulemaan, että sotilassopimus olisi allekirjoitettu, että taloudelliset neuvottelut yhteisistä eduista lähiaikoina uudistuvassa talousdelegatioiden kohtaamisessa johtaisivat päätökseen sekä että sivistyselämän alalla olisi niinkään sopimuksia odotettavissa.

Varmaa on, että kysymyksessä ei ollut pelkkä vaastavierailu Salazarin Sevillan käytiin. Paljon kiireellisempi vaikutin oli sotatointen siirtyminen Iberian niemimaan läheisimpään ympäristöön. Sekä Portugalin että Espanjan tunnustettu pyrkimys on ollut kaikin tavoin pysytellä sodan ulkopuolella ja kun vaaravyöhyke on siirtynyt kotinurkille, oli tarpeen maailmalle antaa todiste toiselta puolen yhä likeisemmästä yhteenkuuluvaisuudesta ja solidaarisuudesta sekä toisaalta päättäväisyydestä yhteisvoimin torjua miltä taholta tahansa tuleva uhka.

Se on Iberian blokin perustamisen luonnollinen tausta ja syy.

Jordanan vierailun päättyttyä 22/12, joka vierailu kesti muuten

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkossainministeriön tiedotuksiin.

vuorokauden odotettua kauemmin, pidettiin tietyissä diplomaattisissa piireissä neuvottelujen tärkeimpänä kohteena kommunismin vastustamista Iberiassa, kun taasan blokin perustamiselle annettiin yllättävän ulkonaisen geste'in arvo. Sen mukaisesti sähkötinkin Ministeriölle. Tätä ensivaikutelmaa oli omiaan tukemaan Jordanan vierailunsa avajaispäivänä 19/12 madridilaiselle "Arriba"-lehdelle antama lausunto, jossa hän totesi, että kansalaissota kommunismia vastaan on ollut Espanjan historian suurin sisäinen murhenäytelmä sekä että se on johtanut Espanjan ja Portugalin loppulaiseen yhteisymmärrykseen. Hän jatkoi, että siitä lähtien nämä maat kulkevat aina yhdessä kuten veljet täyden lojaalisuuden ja suurimman molemminpuolisen luottamuksen merkeissä.

Sittenkin on kiinnostus kuitenkin kiteytynyt yhä kiinteämmin blokin ympärille ja, mikäli mahdollista, sen salattuun taustaan. Blokin luominen saatettiin tiedoksi maljapuheiden muodossa 20/12 Sintrassa, jotka Salazar ja Jordana vaihtoivat keskenään. Ei vielä edes tiedetä, perustuuko blokki johonkin allekirjoitettuun protokollaan, vai riippuuko se vain niin sanoakseni ilmassa. Oli miten vain, ei tällä seikalla ole kuin muodollinen merkityksensä. Salazar on nimittäin maininnut, että diplomaattisissa tilaisuuksissa vaihdetuilla maljapuheilla on protokollaisen sopimuksen arvo ja velvoitus. Sitä vastoin mielenkiintoisempaa on todeta, että tälle iberisen yhteisymmärryksen tulokselle on annettu nimitys "blokki", joka sinänsä on kansainvälisoikeudellisesti ei-määriteltä, mutta voinee tämän jälkeen käytännössä saavuttaa konkreettisemmän käsitteen arvon samoin kuin akselikin.

On ilmeistä, että blokki-sana on tarkan harkinnan tulos. Molempia osapuolia sitoo aikaisemmat velvoitukset: Portugalia perinteellinen allianssi Englannin kanssa ja Espanjaa non-belligerent'in asema. Jottei niiden kanssa olisi syntynyt ristiriitaisuutta, on turvauttu blokkiin eikä esim. allianssi-nimitykseen.

Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että eri tilaisuuksissa pidetyissä lukuisissa maljapuheissa on mitä tarkimmin vältetty esittämästä lausuntoja, joiden jompi kumpi sotapuolista voisi väittää olevan kohdistetun sitä vastaan. Linja on puheissa ollut puhtaasti iberinen. Luotettavalta taholta kuulen varmana väitettävän, että Jordanalle olisi kuitenkin Sintrassa sattunut pieni lapsus. Vastatessaan Salazarin maljapuheeseen hän kommunismista puhuessaan viittasi "meidän" vapaaehtoisdivisioonan (siniseen divisioonan). Lehtikommenteareissa se oli kuitenkin

sensuurin toimesta korjattu siihen muotoon kuin olisi Jordana puhunut "teidän"(portugalilaisten) vapaaehtoisista Espanjan sisällissodassa. Yksi iltalehti julkaisi vahingossa todellisen sanamuodon.

Ennenkuin muutamia lauseita tarkemmin selostan Salazarin ja Jordanan välistä maljapuhevaihtoa Sintrassa, tulkoon mainifuksi, että Jordanan kunniaksi antamallaan päivällisillä edellisenä iltana 19/12 presidentti Carmona alleviivasi, että Iberian niemimaan maiden poliittisen johdon tehtävänä on rauhan ja länsimaisen sivistyksen säilyttämiseksi luoda maailmalle yhteinen moraalinen oikeus. Jordana puolestaan puhui Iberian maiden velvollisuudesta estää länsimaisen sivistyksen hävitys.

Näiden puheiden perusteella saattoi odottaa jonkinlaisen yhteisen vetoomukseen olevan tulossa. Sillä vetoomukseksi tahtoisin puolestani pohjimmaltaan blokin määrittellä: vetoomukseksi saada elää rauhassa ja vetoomukseksi saada aikanaan toimia rauhan välittäjänä.

Sintrassa isäntänä toiminut Salazar aloitti maljapuheet huomauttamalla, että ennenkuin traagillisen kansalaissodan välivero vielä oli laskenut, Espanja esotti ulkopoliitikassaan pitävänsä kiinni yhdestä seikasta, nimittäin lujasta ystävyydestä Portugalin kanssa ja Iberian blokin luomisesta molempipuolisen ystävyyden ja ulkonaisen rauhan säilyttämiseksi. Hän jatkoi, että Iberian niemimaan on onnistunut sodan jatkuvasta laajenemisesta huolimatta säilyttää täydellinen yhteisymmärrys ja suhteellisen rauhaosat olot, joskin kompromisseja on ollut tehtävä, jotka sentään eivät ole olleet arvollekäyviä. Ei kuitenkaan olisi oikein olettaa, etteivät tulien ja aaltojen raivo, sekä puutteen ja vaikeuksien kaiku ulottuisi tänne asti. Niinikään olisi kohtuutonta moittia kumpaakaan maata siitä, että ne olisivat välinpitämättömiä Euroopan tulevaisuudesta, sillä ne ovat suuremmissa ja pysyväisemmässä määrin kuin kukaan muu kuljettaneet Eurooppaa maailmalle sekä antaneet kristinuskon avulla maailmalle eurooppalaisen sivistyksen leiman. Meitä ei johda egoismi eikä välinpitämättömyys, vaan ainoastaan tietoisuus korkeammasta velvollisuudesta, jonka Salazar kuvasi olevan humaniteetin tietoisuutta. Olemme vakuuttuneita, jatkoi Salazar edelleen, että tämä ajatus, joka on yhteinen molemmille maille, edustaa sinänsä poliittista voimaa, jolla ei ole merkitystä vain Portugalille ja Espanjalle, vaan myös muille maille sekä niiden väliselle tulevalle rauhalle, joka tosin vielä on kaukana, mutta jonka täytyy kerrantulla. Vasta silloin osataan oikein arvostella, mitä on merkinnyt yksimielisyyden ja rauhan tunteiden säilyttäminen vihan ja epätoivon sijasta. Salazar sanoi omasta ja Portugalin puolesta aina tähän pyrkineensä ja

hän oli alati kannattanut sitä, että maiden, joita sitovat toisiinsa kieli, uskonto ja sivistys ja jotka ovat kulkeneet suuren osan historiaansa yhdessä, tulee ojentaa toisilleen kättä.

Vastauspuheessaan Jordana huomautti, että iberisen blokin luominen merkitsee maailmassa uutta olemusta (entiteettiä), joka kansainvälisessä politiikassa kykenee erittäin vaikuttavalla ja hyödyllisellä tavalla toimimaan rauhan välikappaleena ja korkeimpien moraalisten arvojen säilyttäjänä. Iberisellä blokilla on tietty tarkoituksensa, josta kumpikin maa on täysin tietoinen. Jordana päätti puheensa huomautukseen, että hän toivoo iberisen blokin voivan sopivalla hetkellä tuoda rauhan niille, jotka eivät siitä tänään nauti.

Lienee nykyisen sodan aikana ensimmäinen kerta, kun jokin valtio tarjoutuu julkisesti rauhanvälittäjäksi, kuten nyt Portugali ja Espanja. Siksi onkin mielestäni Jordanan vierailulle annettava tavallista suurempi merkitys. Se on ensimmäinen askel kohti etäistä rauhaa sikäli, että sotapuolet ainakin tietävät, kenen puoleen voivat välittäjää etsiessään kääntyä. Toisaalta en kuitenkaan voi välttää ajatusta, että blokin luominen on taktillinen veto, joka sotapuolten moraalisiin tunteisiin vetoamalla tavallaan velvoittaa niitä olemaan toteuttamasta mahdollisia hyökkäysaikeitaan tulevia rauhanvälittäjiä vastaan.

Vielä yksi ajatus Jordanan vierailusta. Eräs tšekäläinen diplomaatti kuvasi Portugalin ja Espanjan välit sen jälkeen seuraavasti: Espanjan kansalaissodan puhkeamiseen asti Portugalin ja Espanjan suhteissa oli ainaista hankausta. Silloin alkoi yhteisymmärrys, joka sai ilmaisunsa vuoden 1939 ystävyys- ja hyökkäämättömyyssopimuksessa sekä vuoden 1940 täydennysprotokollassa. Blokin perustaminen merkitsee, että Iberian niemi* maa on nyt käsitettävä yhdeksi poliittiseksi kokonaisuudeksi.

V. a. Asiainhoitaja:

Luigi Pajano